

Na osnovu čl. 16. i 62. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17) i člana 14. stav (1) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 39/09 i 25/18), generalni direktor Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK
O UTVRĐIVANJU DETALJNIH PRAVILA ZA
UPRAVLJANJE BALONIMA I IZDAVANJE DOZVOLA
ČLANOVIMA LETAČKE POSADE ZA BALONE

Član 1.

(Predmet i područje primjene)

- (1) Ovim pravilnikom utvrđuju se detaljna pravila za letačke operacije balonima, te za izdavanje dozvola pilota i pripadajućih ovlaštenja, privilegija i potvrda za balone kada takvi zrakoplovi ispunjavaju uvjete iz člana 1. stav (1) tačka e) alineja 1) i 2) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i člana 1. stav (1) tač. a) alineja 1) i 2) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (2) Ovaj pravilnik ne primjenjuje se na letačke operacije vezanim balonima na plin.
- (3) Ovim pravilnikom se preuzimaju odredbe Uredbe Komisije (EU) 2018/395 od 13. marta 2018. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za upravljanje balonima i izdavanje dozvola članovima letačke posade za balone u skladu sa Uredbom (EU) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Vijeća.
- (4) Navođenje odredbi uredbi iz stava (3) ovog člana vrši se isključivo u svrhu praćenja i informiranja o preuzimanju pravne stečevine Evropske unije u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine.

Član 2.

(Definicije)

Za potrebe ovog pravilnika primjenjuju se sljedeće definicije:

- (a) **balon (*balloon*)** je zrakoplov s posadom lakši od zraka, bez motora, koji se u letu održava upotrebom plina lakšeg od zraka ili uz pomoć plamenika u balonu, uključujući balone na plin, balone na vruć zrak, miješane balone i, premda su na motorni pogon, zračne brodove na vruć zrak;
- (b) **balon na plin (*gas balloon*)** je slobodni balon koji polijeće uz pomoć plina lakšeg od zraka;
- (c) **vezani balon na plin (*tethered gas balloon*)** je balon na plin sa sistemom vezivanja koji balon tokom leta stalno drži pričvršćenim za čvrstu tačku;
- (d) **slobodni balon (*free balloon*)** je balon koji tokom leta nije stalno pričvršćen za čvrstu tačku;
- (e) **balon na vruć zrak (*hot – air balloon*)** je slobodni balon koji polijeće uz pomoć vrućeg zraka;
- (f) **miješani balon (*mixed balloon*)** je slobodni balon koji polijeće uz pomoć mješavine vrućeg zraka i plina lakšeg od zraka koji nije zapaljiv;
- (g) **zračni brod na vruć zrak (*hot – air airship*)** je balon na motorni pogon koji je uzgonjen vrućim zrakom, pri čemu se motorom ne stvara uzgon;
- (h) **komercijalna operacija (*commercial operation*)** je letačka operacija balonom za naknadu ili drugu protivvrijednost, koja je dostupna za javnost ili, ako nije dostupna za javnost, koja se vrši na osnovu ugovora između operatora i naručitelja, pri čemu naručitelj nema kontrolu nad operatorom;
- (i) **takmičarski let (*competition flight*)** je svaka letačka operacija pri kojoj se balon koristi za zrakoplovne trke

ili takmičenja, uključujući uvježbavanje za takve operacije i letenje do i od mjesta održavanja trka ili takmičenja;

- (j) **zrakoplovna priredba (*flying display*)** je svaka letačka operacija balonom koja se izvodi kao zrakoplovna priredba ili radi zabave na najavljenom događaju otvorenom za javnost, uključujući i zrakoplov koji se koristi za uvježbavanje za takvu priredbu i za letenje do i od mjesta održavanja najavljenog događaja;
- (k) **uvodni let (*introductory flight*)** je svaka operacija uz naknadu ili drugu protivvrijednost koja se sastoji od kratkotrajnog leta koji obavlja odobrena organizacija za obuku s ciljem privlačenja novih polaznika ili novih članova, na koju se upućuje u relevantnoj odredbi propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, ili organizacija osnovana radi promocije letačkog sporta ili rekreativnog letenja;
- (l) **glavno mjesto poslovanja (*principal place of business*)** je glavni ured ili registrovani ured operatora balona unutar kojeg se odvijaju glavne finansijske funkcije i operativna kontrola aktivnosti iz ovog pravilnika;
- (m) **ugovor o zakupu zrakoplova bez posade (*dry lease agreement*)** je ugovor između preduzeća prema kojem je za upravljanje balonom odgovoran zakupac;
- (n) **nacionalna dozvola (*national licence*)** je dozvola pilota koju je država članica izdala u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom prije datuma primjene Aneksa III ovog pravilnika ili relevantnog aneksa FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu;
- (o) **dozvola iz Dijela-BFCL (*Part-BFCL licence*)** je dozvola za članove letačke posade koja ispunjava zahtjeve iz Aneksa III ovog pravilnika;
- (p) **izvještaj o zamjeni (*conversion report*)** je izvještaj na osnovu kojeg se dozvola može zamijeniti u dozvolu iz Dijela-BFCL;
- (r) **Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine - BHDCA (*Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation - BHDCA*)** je nadležna zrakoplovna vlast Bosne i Hercegovine (National Aviation Authority) / Državni nadzorni organ Bosne i Hercegovine (National Supervisory Authority) / Nadležni organ (Competent Authority) u čijoj su nadležnosti upravni, stručni i nadzorni poslovi iz oblasti zračnog prometa u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

(Letačke operacije)

- (1) Operatori balona upravljaju balonom u skladu sa zahtjevima iz Poddijela BAS Aneksa II, izuzev projektnih ili proizvodnih organizacija koje su u skladu relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuje certifikacija plovidbenosti i ekološka certifikacija zrakoplova i zrakoplovnih proizvoda, dijelova i uređaja i certifikacija projektnih i proizvodnih organizacija i koje upravljaju balonom, unutar područja primjene njihovih povlastica, za potrebe uvođenja ili prepravke vrsta balona.
- (2) Odstupajući od člana 7. st. (1) i (2) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama, zahtjevi za izdavanje potvrde operatora zrakoplova iz tog člana ne primjenjuju se na operatore uključene u komercijalne operacije balonima. Ti operatori imaju pravo učestvovati u takvim komercijalnim

operacijama nakon što su nadležnom organu podnijeli izjavu o svojoj sposobnosti i sredstvima za ispunjavanje odgovornosti povezanih sa upravljanjem balonom. Oni moraju dati izjavu i upravljati balonom u skladu sa zahtjevima navedenim u Pododjeljku BAS i zahtjevima navedenim u Pododjeljku ADD Aneksa II ovog pravilnika. Ovaj stav se ne primjenjuje na operatore koji obavljaju sljedeće operacije balonima:

- (a) operacije četiri osobe ili manje, uključujući pilota, koje dijele troškove, pod uvjetom da direktne troškove leta balona i srazmjerni dio godišnjih troškova čuvanja, osiguranja i održavanja balona dijele sve te osobe;
- (b) takmičarske letove ili zrakoplovne priredbe pod uvjetom da je naknada ili bilo koja druga nagrada za takve letove ograničena na povrat direktnih troškova leta balona i srazmjernog dijela godišnjih troškova za čuvanje, osiguranje i održavanje balona, te da dobijene nagrade ne prekoračuju vrijednost koju je odredio nadležni organ;
- (c) uvodne letove sa četiri osobe ili manje, uključujući pilota, i letove za potrebe skakanja padobranom koje obavlja organizacija za osposobljavanje, utvrđena relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu čije je glavno mjesto poslovanja u BiH ili organizacija osnovana radi promocije sportskog ili rekreativnog zrakoplovstva, pod uvjetom da ta organizacija upravlja balonom na osnovu vlasništva ili ugovora o zakupu zrakoplova bez posade, da se letom ne stiče dobit koja se dijeli izvan organizacije i da takvi letovi čine tek sporednu djelatnost organizacije;
- (d) letove osposobljavanja koje provodi organizacija za osposobljavanje, utvrđena relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu sa glavnim mjestom poslovanja u nekoj državi članici EU.

Član 4.

(Dozvole pilota i ljekarsko uvjerenje)

- (1) Piloti zrakoplova iz člana 1. stav (1) ovog pravilnika usaglašeni su sa tehničkim zahtjevima i upravnim postupcima iz Aneksa III ovog pravilnika i relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (2) Izuzetno od privilegija nositelja dozvole prema definiciji iz Aneksa III ovog pravilnika, nositelji tih dozvola mogu obavljati letove iz člana 3. stav (2) tač. od (a) do (d) bez ispunjavanja zahtjeva iz BFCL.215 Aneksa III ovog pravilnika.
- (3) BHDCA, pilotima učenicima koji pohađaju kurs za osposobljavanje za dobijanje dozvole pilota balona (BPL) može odobriti korištenje ograničenim privilegijama bez nadzora prije nego što ispune sve zahtjeve potrebne za izdavanje BPL u skladu sa Aneksom III, u skladu sa svim sljedećim uvjetima:
  - (a) područje primjene datih privilegija zasniva se na procjeni sigurnosnog rizika koju obavlja BHDCA, uzimajući u obzir potrebni stepen osposobljavanja nužan za postizanje potrebnog nivoa pilotske vještine;
  - (b) privilegije su ograničene na sljedeće:
    - cijelo državno područje BiH ili dijelove BiH;
    - balone koji su registrovani u BiH;
  - (c) nositelju ovlaštenja koji podnese zahtjev za izdavanje BPL priznaje se osposobljavanje provedeno u okviru

ovlaštenja na osnovu preporuke odobrene organizacije za osposobljavanje (ATO) ili prijavljene organizacije za osposobljavanje (DTO);

- (d) BHDCA prati korištenje ovlaštenja izdatih na osnovu ovog stava kako bi osigurala prihvatljiv nivo sigurnosti zračnog prometa i preduzela odgovarajuće mjere u slučaju povećanog sigurnosnog rizika ili bilo kakvih sigurnosnih pitanja.

Član 5.

(Postojeće dozvole pilota i postojeća ljebarska uvjerenja)

- (1) Dozvole iz Dijela-FCL za balone i pripadajuće privilegije, ovlaštenja i potvrde koje je izdala BHDCA prije datuma početka primjene ovog pravilnika smatraju se izdatim u skladu s ovim pravilnikom. Pri ponovnom izdavanju dozvola po službenoj dužnosti ili na zahtjev nositelja dozvole, BHDCA te dozvole zamjenjuje dozvolama u formatu navedenom u relevantnom aneksu Dio-ARA propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (2) Kada BHDCA ponovo izdaje dozvole i pripadajuće privilegije, ovlaštenja i potvrde u skladu sa stavom (1) ovog člana, BHDCA, u ovisnosti od slučaja:
- (a) prenosi sve privilegije koje su već upisane u dozvole iz Dijela-FCL u novi format dozvole;
- (b) vrši zamjenu privilegije za let vezanim balonom ili komercijalne operacije povezane s dozvolom iz Dijela-FCL u ovlaštenje za let vezanim balonom ili ovlaštenje za komercijalne operacije u skladu sa odredbama iz BFCL.200 i BFCL.215 Aneksa III (Dio-BFCL) ovog pravilnika;
- (c) upisuje datum isteka potvrde instruktora letenja povezanog sa dozvolom iz Dijela-FCL u knjižicu letenja pilota ili izdaje ekvivalentan dokument. Nakon tog datuma piloti se koriste privilegijama instruktora samo ako ispunjavaju uvjete iz BFCL.360 Aneksa III (Dio-BFCL) ovog pravilnika.
- (3) Nositelji nacionalnih dozvola za balone, koje je BHDCA izdala prije datuma početka primjene Aneksa III (Dio-BFCL) ovog pravilnika, nastavljaju se koristiti privilegijama koje obuhvata njihova dozvola najdalje šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog pravilnika. BHDCA vrši zamjenu ove dozvole u dozvole i pripadajuća ovlaštenja, privilegije i potvrde iz Dijela-BFCL u skladu sa propisom kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (4) Ljebarska uvjerenja pilota povezana sa dozvolom iz stava (2) ovog člana, koje je BHDCA izdala prije datuma početka primjene Aneksa III (Dio-BFCL) ovog pravilnika, ostaju na snazi do datuma njihovog sljedećeg produžavanja kada ista moraju biti u skladu sa zahtjevima iz relevantnog aneksa MED propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.

Član 6.

(Priznavanje osposobljavanja koje je započelo prije datuma početka primjene ovog pravilnika)

- (1) U pogledu izdavanja dozvola i pripadajućih privilegija, ovlaštenja ili potvrda iz Dijela-BFCL u skladu s Aneksom III ovog pravilnika, smatra se da je osposobljavanje koje je počelo prije datuma početka primjene ovog pravilnika u skladu sa relevantnim aneksom FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu u skladu sa zahtjevima iz ovog pravilnika. U tom se slučaju primjenjuje sljedeće:

- (a) osposobljavanje za BPL koje je počelo na balonima koji predstavljaju klasu zračnih brodova na vruć zrak, uključujući povezano ispitivanje, može se dovršiti na tim balonima;
- (b) sati osposobljavanja u klasi balona na vruć zrak, na balonima koji ne pripadaju grupi A te klase balona, u potpunosti se priznaju u smislu zahtjeva iz BFCL.130(b) Aneksa III.

- (2) Osposobljavanje koje je započelo prije datuma početka primjene ovog pravilnika ili relevantnog aneksa FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, u skladu sa Aneksom 1. Čikaške konvencije, priznaje se u svrhu izdavanja dozvola iz Dijela-BFCL na osnovu izvještaja o priznavanju koji izdaje BHDCA.
- (3) U izvještaju o priznavanju iz stava (2) opisuje se obim osposobljavanja, navodi se za koje se zahtjeve iz Dijela-BFCL priznavanje daje i, ako je primjenjivo, koje zahtjeve podnositelji zahtjeva moraju ispuniti kako bi im se izdala dozvola iz Dijela-FCL. Izvještaj uključuje kopije svih dokumenata koji su potrebni kako bi se dokazao obim osposobljavanja, te kopije propisa i postupaka u skladu s kojima je osposobljavanje započelo.

Član 7.

(Organizacije za osposobljavanje)

- (1) Organizacije za osposobljavanje za sticanje dozvola pilota iz člana 1. stav (1) ovog pravilnika ispunjavaju zahtjeve iz relevantnih odredaba propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (2) Organizacije za osposobljavanje iz stava (1) ovog člana, kojima je izdato odobrenje u skladu sa relevantnim aneksom ORA propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, ili su podnijele izjavu u skladu sa relevantnim aneksom DTO propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, svoje programe osposobljavanja prilagođavaju ovom pravilniku.

Član 8.

(Dodatni zahtjevi BHDCA u pogledu primjene BFCL.125 Aneksa III ovog pravilnika)

- (1) Odobren centar za obuku dužan je, prije početka praktične obuke kandidata, podnijeti BHDCA zahtjev za izdavanje dozvole pilota učenika.
- (2) Ako je pilot učenik maloljetna osoba, uz zahtjev za izdavanje dozvole odobreni centar za obuku podnosi i ovjerenu pisanu saglasnost oba roditelja ili staratelja za pohađanje obuke.
- (3) Pilot učenik je dužan da nosi sa sobom dozvolu pilota učenika tokom provođenja praktične obuke na balonu.
- (4) Dozvola pilota učenika se izdaje sa rokom važenja od tri godine.
- (5) Dozvola pilota učenika se izdaje na obrascu i isti sadrži:
- grb Bosne i Hercegovine, tekst: Bosna i Hercegovina, Ministarstvo komunikacija i prometa, Direkcija za civilno zrakoplovstvo, naziv dozvole;
  - opšte podatke o nositelju dozvole (broj učeničke dozvole, prezime i ime, datum rođenja, mjesto rođenja, državljanstvo, adresa i potpis), naziv organizacije u kojoj se školuje pilot, datum prvog izdavanja dozvole, datum izdavanja, potpis i pečat odgovorne osobe;
  - upozorenje kojim se obavezuje nositelj dozvole o obavezi nošenja dokumenta sa fotografijom radi utvrđivanja identiteta;
  - podatke o ovlaštenjima za koje se školuje i napomenu.

Član 9.

(Dodatni zahtjevi u pogledu dozvola izdatih od druge države)

Nositelj pilotskih dozvola, koje je izdala BHDCA u skladu sa Aneksom III ovog pravilnika, koji steknu dozvolu u nekoj od država članica ili državi sa kojom Bosna i Hercegovina ima potpisan bilateralni ili multilateralni sporazum, mogu nastaviti da koriste prava i privilegije iz dozvole izdate od strane BHDCA sve do punopravnog priznavanja te dozvole od strane država članica ili države sa kojom Bosna i Hercegovina ima potpisan bilateralni ili multilateralni sporazum.

Član 10.

(Stupanje na snagu i primjena)

- (1) Dozvole pilota balona i pripadajuća ovlaštenja, potvrde i autorizacije, ljekarska uvjerenja, odobrenja organizacija za obuku, odobrenja zrakoplovno-medicinskim centrima, koji su izdati ili prihvaćeni u skladu sa Pravilnikom o utvrđivanju tehničkih zahtjeva i upravnih postupaka u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ("Službeni glasnik BiH", broj 04/18) ostaju na snazi stupanjem na snagu ovog pravilnika.
- (2) Postupci, koji do stupanja na snagu ovog pravilnika nisu okončani, okončaće se u skladu sa odredbama onog pravilnika koje su povoljnije za podnositelja zahtjeva.
- (3) Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 1-3-02-2-591-5/22

9. decembra 2022. godine
Banja Luka

Generalni direktor
Čedomir Šušnjar, s. r.

ANEKS I DEFINICIJE (DIO-DEF)

Za potrebe ovog pravilnika primjenjuju se sljedeće definicije i, osim ako su termini drugačije definirani u ovom aneksu, definicije iz relevantne odredbe propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu:

1. "**prihvatljivi načini usklađivanja** (*Acceptable Means of Compliance – AMC*)" označavaju neobavezujuće standarde koje je usvojila Agencija i BHDCA preuzela ovim pravilnikom za opisivanje načina za uspostavljanje usklađenosti sa propisima koje donosi BHDCA na osnovu Aneksa I ECAA sporazuma. AMC, koji donosi EASA, ne predstavlja pravni osnov;
2. "**alternativni načini usklađivanja** (*Alternative Means of Compliance – AltMoC*)" označavaju one načine usklađivanja koji pružaju alternativu postojećim prihvatljivim načinima usklađivanja ili one kojima se predlažu novi načini za uspostavljanje usklađenosti sa propisima koje donosi BHDCA na osnovu Aneksa I ECAA sporazuma, a za koje EASA nije donijela AMC;
3. "**vođa zrakoplova** (*pilot-in-command*)" je pilot određen da upravlja zrakoplovom i zadužen za sigurno izvođenje leta;
4. "**član posade** (*crew member*)" je osoba koju je odredio operator za obavljanje dužnosti u balonu ili, kada se dužnosti direktno odnose na operacije balona, na zemlji;
5. "**član letačke posade** (*flight crew member*)" je član posade koji posjeduje odgovarajuću dozvolu zadužen za poslove nužne za upravljanje zrakoplovom tokom vremena provedenog na letačkoj dužnosti;

6. "**psihoaktivne tvari** (*psychoactive substances*)" su: alkohol, opijati, kanabinoidi, sedativi i hipnotici, kokain, ostali psihostimulansi, halucinogene tvari i isparljivi rastvarači, osim kofeina i duhana;
7. "**nesreća** (*accident*)" je događaj povezan sa operacijom balonom koji se dogodio u periodu od trenutka početka napuhavanja balona do trenutka kada je balon potpuno ispuhan, u kojem je:
  - (a) osoba pretrpjela smrtonosne ili ozbiljne povrede zbog boravka u balonu ili usljed direktnog kontakta s nekim dijelom balona, uključujući dijelove koji su se odvojili od balona, osim povreda nastalih zbog prirodnih uzroka i onih koje je osoba sama sebi nanijela ili su joj ih nanijele druge osobe;
  - (b) balon pretrpio štetu ili strukturni nedostatak koji negativno utiče na njegovu strukturnu čvrstoću, performanse ili letne karakteristike i zahtijeva veliki popravak ili zamjenu pogodenog dijela; ili
  - (c) balon nestao ili je potpuno nedostupan;
8. "**incident** (*incident*)" je događaj koji nije nesreća, a povezan je sa operacijom balonom i utiče ili bi mogao uticati na sigurnost operacije balonom;
9. "**ozbiljan incident** (*serious incident*)" je događaj povezan sa upravljanjem balonom koji se dogodio u periodu od trenutka početka napuhavanja balona do trenutka kada je balon potpuno ispuhan, tokom kojeg je postojala velika vjerovatnoća od nesreće;
10. "**kritične faze leta** (*critical phases of flight*)" su zalet za polijetanje, poletna putanja leta, završni prilaz, neuspjeli prilaz, slijetanje, uključujući usporavanje i sve ostale faze leta koje vođa zrakoplova odredi kao ključne za sigurno izvođenje operacije balonom;
11. "**letački priručnik zrakoplova - AFM** (*aircraft flight manual*)" je dokument koji sadržava primjenjiva i odobrena operativna ograničenja balona i informacije o balonu;¹²
- 11a. "**vrijeme provedeno na letu** (*flight time*)" je ukupno vrijeme od trenutka kada se korpa odvoji od zemlje radi polijetanja do trenutka kada se potpuno zaustavi nakon leta;
12. "**opasna roba** (*dangerous goods*)" su predmeti ili tvari koji mogu predstavljati značajan rizik za zdravlje, sigurnost, imovinu ili okolinu i koji se nalaze na popisu opasnih roba u Tehničkim uputstvima ili su klasificirani u skladu s tim uputstvima;
13. "**tehnička uputstva** (*technical instructions*)" su posljednje važeće izdanje "Tehničkih uputstava za siguran prijevoz opasnih roba zrakom", uključujući dodatak i sve dopune, koje je odobrila i objavila Međunarodna organizacija za civilno zrakoplovstvo u dokumentu ICAO DOC 9284;
14. "**operativna površina** (*operating site*)" je površina, osim aerodroma, koju je vođa zrakoplova ili operator odabrao za slijetanje ili polijetanje;
15. "**punjenje gorivom** (*refueling*)" je punjenje cilindra gorivom ili spremnika za gorivo iz vanjskog izvora, osim zamjene cilindra za gorivo;
16. "**noć** (*night*)" je vremenski period između kraja večernjeg građanskog sumraka i početka jutarnjeg građanskog svitanja. Građanski sumrak se završava uveče kada je centar Sunčevog diska šest stepeni ispod

¹² Forma i unutrašnja podjela aneksa I do III dati su u izvornom obliku i na latiničnom pismu zbog lakšeg referiranja na iste.

- horizonta, a počinje ujutru kada je centar Sunčevog diska šest stepeni ispod horizontal;
17. "**specijalizirana operacija balonom** (*balloon specialized operation*)" je svaka operacija balonom, koja može biti komercijalna i nekomercijalna, čija glavna svrha nije prijevoz putnika radi razgledavanja ili iskustva letenja već padobranske operacije, jedriličarstvo, nošenje oglasa, takmičarski letovi ili slične specijalizirane aktivnosti;
  - 17a. "**klasa balona** (*class of balloons*)" je kategorizacija balona prema načinu održavanja uzgona koji se koristi za održavanje leta;
  - 17b. "**provjera stručnosti** (*proficiency check*)" je prikaz stručne osposobljenosti u svrhu usaglašenosti sa zahtjevima u odnosu na nedavno iskustvo iz ovog pravilnika, koja po potrebi uključuje i usmena ispitivanja;
  18. "**teret koji se prevozi** (*traffic load*)" je ukupna masa putnika, prtljaga i prijenosne specijalističke opreme;
  19. "**masa praznog balona** (*balloon empty mass*)" je masa utvrđena vaganjem balona sa svom postavljenom opremom kako je naznačeno u AFM;
  20. "**ugovor o zakupu zrakoplova s posadom** (*wet lease agreement*)" je ugovor između operatora u skladu s kojim je za upravljanje balonom odgovoran najmodavac;
  21. "**komercijalni prijevoz putnika balonom** (*commercial passenger ballooning*) (*CPB*)" je vrsta komercijalne operacije zračnog prijevoza balonom koja uključuje vožnju putnika balonom radi razgledavanja ili iskustva letenja uz novčanu ili drugu naknadu;
  22. "**grupa balona** (*group of balloons*)" je kategorizacija balona prema veličini i kapacitetu kupole;
  23. "**ispit praktične osposobljenosti** (*skill test*)" je ispit praktične osposobljenosti u svrhu sticanja dozvole ili ovlaštenja uključujući i usmeno ispitivanje ako ispitivač to smatra potrebnim;
  24. "**procjena stručnosti** (*assessment of competence*)" je ispitivanje praktične osposobljenosti, znanja i stava u okviru prvog izdavanja, produžavanja ili obnavljanja potvrde instruktora ili ispitivača;
  25. "**samostalni let** (*solo flight*)" je let tokom kojeg je učenik pilot jedina osoba u balonu;
  26. "**vezani let** (*tethered flight*)" je let sa sistemom vezivanja koji balon tokom operacije stalno drži pričvršćenim za fiksiranu tačku, osim ako se uže koristi kao dio postupka za polijetanje.

ANEKS II
LETAČKE OPERACIJE BALONOM
(DIO-BOP)
PODDIO BAS
OSNOVNI OPERATIVNI ZAHTEVI

Odjeljak 1.
Opšti zahtjevi

BOP.BAS.001 Područje primjene

U skladu sa članom 3. ovog pravilnika, ovim poddijelom se utvrđuju zahtjevi koje mora ispuniti svaki operator balona, osim organizacija za projektovanje i proizvodnju iz člana 3. stav (1).

BOP.BAS.005 Nadležni organ

Nadležni organ u Bosni i Hercegovini je Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BHDCA).

BOP.BAS.010 Dokazivanje usklađenosti

- (a) Operator, ako to zatraži nadležni organ koji provjerava trajnu usklađenost operatora u skladu sa relevantnom odredbom

propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi s letačkim operacijama, dokazuje usklađenost sa zahtjevima iz propisa kojim se uređuju Bitni zahtjevi iz oblasti letačkih operacija i sa zahtjevima ovog pravilnika.

- (b) Za dokazivanje te usklađenosti operator se poziva na sljedeće:
  - (1) prihvatljive načine usklađivanja (AMC);
  - (2) alternativne načine usklađivanja (AltMoC).

BOP.BAS.015 Uvodni letovi

Uvodni letovi se izvode:

- (a) prema pravilima vizuelnog letenja (VFR), danju i
- (b) pod nadzorom osobe koja je nadležna za sigurnost, ako je imenovala organizacija odgovorna za uvodne letove.

BOP.BAS.020 Trenutna reakcija na sigurnosni problem

Operator provodi:

- (a) mjere sigurnosti koje je naložio nadležni organ u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama, i
- (b) naredbe o plovidbenosti i ostale obavezne informacije koje je izdala Agencija.

BOP.BAS.025 Imenovanje vođe zrakoplova

Operator imenuje vođu zrakoplova koji je kvalificiran postupati kao vođa zrakoplova u skladu sa Aneksom III ovog pravilnika.

BOP.BAS.030 Odgovornosti vođe zrakoplova

- (a) Vođa zrakoplova:
  - (1) odgovoran je za sigurnost balona i bilo koje osobe ili imovine koji se u njemu voze tokom operacija balona;
  - (2) odgovoran je za započinjanje, nastavljanje ili prekid leta u interesu sigurnosti;
  - (3) osigurava usklađenost sa svim primjenjivim operativnim postupcima i kontrolnim listama;
  - (4) započinje let samo ako je siguran u usklađenost sa svim operativnim ograničenjima, kako slijedi:
    - (i) balon ispunjava uvjete plovidbenosti;
    - (ii) balon je propisno registrovan;
    - (iii) instrumenti i oprema potrebni za obavljanje leta prevoze se u balonu i operativni su;
    - (iv) masa balona takva je da se let može obavljati unutar ograničenja definisanih AFM;
    - (v) sva oprema i prtljag pravilno su ukrcani i osigurani; i
    - (vi) operativna ograničenja navedena u AFM neće biti prekoračena za vrijeme leta;
  - (5) osigurava da se obavi prepoletni pregled u skladu sa zahtjevima relevantnih odredaba propisa kojim se utvrđuje kontinuirana plovidbenost zrakoplova i aeronautičkih proizvoda, dijelova i uređaja i o odobravanje organizacija i osoblja uključenih u te poslove;
  - (6) odgovoran je za davanje uputstava prije leta svim osobama koje pomažu pri napuhavanju i ispuhavanju kupole;
  - (7) osigurava da osobe koje pomažu pri napuhavanju i ispuhavanju kupole nose prikladnu zaštitnu odjeću;
  - (8) provjerava je li relevantna oprema za slučajeve u nuždi ostala lako dostupna za trenutnu upotrebu;
  - (9) osigurava da niko ne puši u balonu niti u njegovoj direktnoj blizini;
  - (10) ne dopušta prijevoz balonom osobi za koju se čini da je pod uticajem psihoaktivnih tvari do tolike mjere da bi mogla biti ugrožena sigurnost balona ili osoba u njemu;

- (11) tokom leta sve vrijeme ima kontrolu nad balonom, osim ako neki drugi pilot preuzima upravljanje;
- (12) u slučajevima opasnosti koji zahtijevaju trenutno donošenje odluke i djelovanje, preduzima sve radnje koje smatra neophodnima u tim uvjetima. U takvim slučajevima može, u interesu sigurnosti, u nužnoj mjeri odstupati od pravila, operativnih postupaka i metoda;
- (13) ne nastavlja let dalje od najbliže operativne površine na koju je moguće slijetanje kada je njegova sposobnost za izvršavanje dužnosti znatno umanjena zbog bolesti, umora, manjka kisika ili nekog drugog uzroka;
- (14) u trenutku završetka leta ili serije letova zapisuje u dnevnik putovanja balona podatke o upotrebi i sve kvarove u balonu koji su mu poznati ili na koje sumnja;
- (15) bez odlaganja obavještava nadležni organ za istrage države na čijem se području dogodio događaj i službe za slučaj opasnosti te države najbržim mogućim sredstvima o bilo kojem ozbiljnom incidentu ili nesreći povezanoj s balonom;
- (16) bez odlaganja izvještava nadležni organ o nezakonitom uticaju i obavještava lokalni organ koji je odredila država na čijem se državnom području dogodio nezakoniti uticaj; i
- (17) bez odlaganja odgovarajućoj jedinici za operativne usluge u zračnom prometu (ATS) prijavljuje bilo kakve nastale opasne vremenske uvjete ili uvjete letenja koji mogu uticati na sigurnost drugih zrakoplova.
- (b) Vođa zrakoplova ne obavlja dužnosti u balonu u jednoj od sljedećih situacija:
- (1) kada je nesposoban da obavlja svoje dužnosti iz bilo kojeg razloga, uključujući povredu, bolest, lijekove, umor ili uticaj psihoaktivne tvari ili se zbog nečeg drugog osjeća nesposobnim;
- (2) ako nisu ispunjeni primjenjivi medicinski zahtjevi.
- (c) Kada su god u operaciju balona uključeni članovi posade, vođa zrakoplova:
- (1) osigurava da su tokom kritičnih faza leta ili kad god se to smatra nužnim u interesu sigurnosti, svi članovi posade na propisanim mjestima i da ne obavljaju nikakve druge radnje osim onih potrebnih za sigurno upravljanje balonom;
- (2) ne započinje let ako bilo koji član posade zbog bilo kojeg razloga, poput povrede, bolesti, uticaja lijekova, umora ili učinaka bilo koje psihoaktivne tvari nije sposoban za izvršavanje svojih dužnosti ili se iz nekog drugog razloga smatra nesposobnim za izvršavanje svoje dužnosti;
- (3) ne nastavlja let dalje od najbliže operativne površine na koju je moguće slijetanje kada je sposobnost za izvršavanje dužnosti bilo kojeg člana posade znatno smanjena zbog bolesti, umora, manjka kisika ili nekog drugog uzroka; i
- (4) osigurava da svi članovi posade mogu međusobno komunicirati na zajedničkom jeziku.
- BOP.BAS.035 Nadležnosti vođe zrakoplova**
- Vođa zrakoplova ima sljedeće nadležnosti:
- (a) izdavati sve naredbe i preduzimati sve odgovarajuće postupke za osiguravanje sigurnosti balona, te osoba i imovine koji se njime prevoze; i
- (b) odbiti ukrcavanje ili prijevoz osobe ili prtljaga koji mogu predstavljati moguću opasnost za sigurnost balona ili osobe ili imovine koja se njime prevozi.
- BOP.BAS.040 Odgovornosti članova posade**
- (a) Svaki član posade odgovoran je za pravilno izvršavanje svojih dužnosti povezanih s upravljanjem balonom.
- (b) Članovi posade ne izvršavaju dužnosti na balonu kada su iz bilo kojeg razloga za to nesposobni, između ostalog, zbog povrede, bolesti, uticaja lijekova, zamora ili učinaka neke psihoaktivne tvari ili ako se iz nekog drugog razloga osjećaju nesposobnim.
- (c) Članovi posade prijavljuju vođi zrakoplova sljedeće:
- (1) sve manjkavosti, zatajenja, kvarove ili oštećenja za koje vjeruju da mogu uticati na plovidbenost ili siguran rad balona, uključujući sisteme za slučaj opasnosti;
- (2) sve incidente.
- (d) Član posade koji obavlja dužnosti za više operatora dužan je:
- (1) voditi vlastitu evidenciju o trajanju letova i periodima odmora, prema potrebi; i
- (2) svakom operatoru dostaviti podatke potrebne za planiranje aktivnosti u skladu s primjenjivim zahtjevima u pogledu ograničenja vremena letenja i dužnosti, te zahtijeva u pogledu odmora.
- BOP.BAS.045 Usklađenost sa zakonima, propisima i postupcima**
- (a) Vođa zrakoplova i ostali članovi posade poštuju zakone, propise i postupke država u kojima se operacije izvode.
- (b) Vođa zrakoplova poznaje zakone, propise i postupke povezane s obavljanjem njegovih dužnosti, koji su propisani za područja koja treba prijeći, operativne površine koje treba upotrebljavati i povezane navigacijske uređaje za zračnu plovidbu.
- BOP.BAS.050 Dokumenti, priručnici i informacije koje treba imati u zrakoplovu**
- (a) Pri svakom letu, osim ako je određeno drugačije, nose se originali ili kopije svih sljedećih dokumenata, priručnika i informacija:
- (1) operativnih ograničenja, uobičajenih, neuobičajenih i postupaka u slučaju opasnosti i ostalih relevantnih informacija koje su specifične za operativne karakteristike balona;
- (2) pojedinosti o planu leta podnesenom ATS, kada je to potrebno u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju pravila letenja u Bosni i Hercegovini;
- (3) trenutnih i primjerenih aeronautičkih karata područja za planirani let.
- (b) Pri svakom letu nose se originali ili kopije svih sljedećih dokumenata, priručnika i informacija ili se čuvaju u pomoćnom vozilu:
- (1) potvrda o registraciji zrakoplova;
- (2) uvjerenje o plovidbenosti, uključujući anekse;
- (3) AFM ili ekvivalentni dokument(i);
- (4) dozvola za radio-stanicu, ako je balon opremljen opremom za radio-komunikaciju u skladu sa tačkom (a) tačke BOP.BAS.355;
- (5) polisa osiguranja od odgovornosti za štetu nastalu trećim osobama;
- (6) dnevnik leta balona (*technical log book*) ili ekvivalentan dokument;
- (7) bilo koja druga dokumentacija koja može biti važna za let ili koju zahtijevaju država ili države preko kojih se obavlja let.
- (c) Kada to zatraži nadležni organ, vođa zrakoplova ili operator stavljaju na raspolaganje tom nadležnom organu originalnu dokumentaciju u periodu koji je naveo nadležni organ, a koji nije kraći od 24 sata.
- BOP.BAS.055 Opasne robe**
- (a) Prijevoz opasne robe u balonu obavlja se u skladu sa zahtjevima iz Aneksa 18 Čikaške konvencije, kako je posljednji put izmijenjena i dopunjena tehničkim uputstvima.

- (b) Vođa zrakoplova preduzima sve razumne mjere za sprečavanje nenamjernog prijevoza opasne robe u balonu.
- (c) Razumna količina predmeta i materija, koje bi se mogle razvrstati u opasne robe a koje se upotrebljavaju za povećanje sigurnosti leta i koje su pravovremeno dostupne u operativne svrhe, smatraju se odobrenima u skladu s tačkom 2.2.1(a) dijela 1. Tehničkih uputstava, neovisno od toga moraju li se ti predmeti i materije prenositi ili se planira njihova upotreba u vezi sa određenim letom. Vođa zrakoplova osigurava da se pakovanje i utovar tih predmeta i materija u balon obavljaju na način kojim se rizici za članove posade, putnika i balon tokom rada smanjuju na najmanju moguću mjeru.
- (d) Vođa zrakoplova ili, ako on nije sposoban izvršavati svoje dužnosti, operator bez odlaganja izvještava istražni organ države u kojoj se dogodio incident, službe u slučaju opasnosti te države i sve druge organe koje su imenovali ta država i nadležni organ, o svim nesrećama ili incidentima povezanim s opasnim robama.

BOP.BAS.060 Otpuštanje opasnih roba

- (a) Vođa zrakoplova ne smije otpuštati opasne robe dok leti balonom iznad naseljenih mjesta, gradova ili naselja ili iznad grupe ljudi na otvorenom.
- (b) Neovisno od tačke (a), padobranci mogu izaći iz balona radi padobranske predstave nad naseljenim područjima ili iznad grupe ljudi na otvorenom uz nošenje dimnih uređaja koji su proizvedeni za tu svrhu.

BOP.BAS.065 Dnevnik leta (*technical log book*) balonom

Za svaki let ili niz letova u dnevnik leta ili ekvivalentan dokument upisuju se podaci o balonu, njegovoj posadi i svakom putovanju.

Odjeljak 2.**Operativni postupci****BOP.BAS.100 Upotreba operativnih površina**

Vođa zrakoplova upotrebljava samo operativne površine koje su prikladne za predmetnu vrstu balona i predmetnu operaciju.

BOP.BAS.105 Postupci za smanjenje buke

Vođa zrakoplova uzima u obzir operativne postupke za smanjenje uticaja buke sistema grijanja te istovremeno osigurava da sigurnost ima prednost pred smanjivanjem buke.

BOP.BAS.110 Snabdijevanje gorivom i balastom i njihovo planiranje

Vođa zrakoplova započinje let samo ako je rezerva goriva ili balasta u balonu dovoljna za osiguranje sigurnog slijetanja.

BOP.BAS.115 Davanje uputstava putnicima

Vođa zrakoplova osigurava da prije ili, ako je potrebno, tokom leta putnici dobiju uputstva u vezi sa uobičajenim, neuobičajenim i postupcima u slučaju opasnosti.

BOP.BAS.120 Prijevoz posebnih kategorija putnika

Vođa zrakoplova osigurava da se osobe kojima su pri prijevozu balonom potrebni posebni uvjeti, pomoć ili uređaji prevoze pod uvjetima kojima se osigurava sigurnost balona i svih osoba ili imovine koje se njime prevoze.

BOP.BAS.125 Podnošenje plana leta pružatelju operativnih usluga u zračnom prometu

- (a) Ako pružatelju operativnih usluga u zračnom prometu (ATS) nije potrebno podnijeti plan leta jer nije potreban u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju pravila letenja u Bosni i Hercegovini, vođa zrakoplova dostavlja

potrebne informacije kako bi se, prema potrebi, omogućila aktivacija službi za uzbunjivanje.

- (b) U slučaju leta sa operativne površine na kojoj nije moguće podnijeti plan leta službi ATS, iako je propisan u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju pravila letenja u Bosni i Hercegovini, vođa zrakoplova ATS podnosi plan leta nakon polijetanja.

BOP.BAS.130 Priprema za let

Prije početka leta vođa zrakoplova se upoznaje sa svim raspoloživim meteorološkim i zrakoplovnim podacima koji su primjereni za predviđeni let, a to uključuje sljedeće:

- (a) proučavanje raspoloživih aktuelnih vremenskih izvještaja i prognoza;
- (b) planiranje alternativnog postupka za slučaj da se let ne može završiti po planu.

BOP.BAS.135 Pušenje u balonu

U balonu se ne smije pušiti ni u jednoj fazi leta, kao ni u neposrednoj blizini balona.

BOP.BAS.140 Prijevoz i upotreba oružja

- (a) Vođa zrakoplova osigurava da niko ne nosi i ne upotrebljava oružje u balonu.
- (b) Izuzetno od tačke (a), vođa zrakoplova može dopustiti nošenje oružja i njegovu upotrebu u balonu ako je to potrebno radi sigurnosti članova posade i putnika. U takvim slučajevima vođa zrakoplova osigurava da je oružje na sigurnom kada se ne upotrebljava.

BOP.BAS.145 Meteorološki uvjeti

Vođa zrakoplova započinje ili nastavlja let prema pravilima vizuelnog letenja (VFR) samo ako najnoviji raspoloživi meteorološki podaci pokazuju da će vremenski uvjeti tokom rute i na predviđenom odredištu pri predviđenom vremenu upotrebe:

- (a) biti na nivou ili iznad primjenjivih operativnih minimuma za letove prema pravilima VFR; i
- (b) biti unutar meteoroloških ograničenja navedenih u AFM.

BOP.BAS.150 Uvjeti za polijetanje

Vođa zrakoplova provjerava prije polijetanja balona je li na operativnoj površini, prema najnovijim dostupnim informacijama, moguće sigurno polijetanje i odlazak.

BOP.BAS.155 Uvjeti za prilaženje i slijetanje

Osim u vanrednim slučajevima, vođa zrakoplova prije prilaženja provjerava jesu li uvjeti na predviđenoj operativnoj površini, u skladu s najnovijim dostupnim informacijama, takvi da omogućavaju sigurno prilaženje i slijetanje.

BOP.BAS.160 Simulirane situacije tokom leta

- (a) Vođa zrakoplova dok prevozi putnike ne simulira situacije u kojima treba primijeniti neuobičajene ili postupke u slučaju opasnosti.
- (b) Odstupajući od tačke (a), vođa zrakoplova može takve situacije simulirati tokom operacija koje ne uključuju komercijalne operacije koje se obavljaju balonom, tj. tokom letova za osposobljavanje s pilotima učenicima ili s putnicima, pod uvjetom da su putnici unaprijed primjerenom obaviješteni o simulaciji i da su na nju pristali.

BOP.BAS.165 Raspolaganje gorivom tokom leta

Vođa zrakoplova u redovnim razmacima tokom leta provjerava da količina iskoristivog goriva ili balasta koja je preostala tokom leta nije manja od goriva ili balasta potrebnih za nastavljanje planiranog leta i planirane rezerve za slijetanje.

BOP.BAS.170 Punjenje gorivom kada su putnici u balonu

- (a) Punjenje balona gorivom ne obavlja se dok se u njemu nalaze putnici.
- (b) Odstupajući od tačke (a), punjenje gorivom motora zračnih brodova na vruć zrak može se obavljati dok je vođa zrakoplova u njima.

BOP.BAS.175 Sistem vezivanja

Kada je potreban sistem vezivanja u skladu sa BOP.BAS.320, vođa zrakoplova se njime koristi barem tokom slijetanja.

BOP.BAS.180 Upotreba dodatnog kisika

Vođa zrakoplova osigurava da:

- (a) svi članovi letачke posade koji su uključeni u obavljanje dužnosti neophodnih za siguran rad balona tokom leta upotrebljavaju dodatni kisik svaki put kada bi, na visini planiranog leta, manjak kisika mogao uzrokovati smanjenje sposobnosti članova posade; i
- (b) dodatni kisik dostupan je putnicima kada bi manjak kisika mogao na njih štetno uticati.

BOP.BAS.185 Operativna ograničenja noću

- (a) Baloni na vruć zrak:
  - (1) ne slijeću tokom noći osim u slučajevima opasnosti; i
  - (2) mogu poletjeti po noći, uz uvjet da nose dovoljno goriva ili balasta za slijetanje po danu.
- (b) Baloni na plin i miješani baloni:
  - (1) ne slijeću tokom noći osim u slučajevima opasnosti ili kao mjera predostrožnosti; i
  - (2) mogu poletjeti po noći, uz uvjet da nose dovoljno goriva ili balasta za slijetanje po danu.
- (c) Zračnim brodovima na vruć zrak upravlja se u skladu s njihovim odobrenim pravilima vizuelnog letenja (VFR) uz povezana ograničenja koja se odnose na noćno letenje i povezane informacije.

BOP.BAS.190 Specijalizirane operacije balonom — Procjena rizika i kontrolna lista

- (a) Prije započinjanja specijalizirane operacije balonom, vođa zrakoplova provodi procjenu rizika, procjenjujući složenost aktivnosti radi utvrđivanja opasnosti i rizika povezanih s planiranom operacijom i, prema potrebi, uspostavlja mjere za njihovo ublažavanje.
- (b) Specijalizirana operacija balonom obavlja se u skladu sa kontrolnom listom. Vođa zrakoplova uspostavlja tu kontrolnu listu i osigurava da je primjerena za tu specijaliziranu aktivnost i balon koji se upotrebljava na osnovu procjene rizika i uzimajući u obzir sve zahtjeve utvrđene u ovom poddjelu. Kontrolna lista dostupna je vođi zrakoplova i članovima posade na svakom letu ako je relevantna za izvršavanje njihovih dužnosti.
- (c) Vođa zrakoplova redovno, prema potrebi, preispituje i ažurira kontrolnu listu kako bi na odgovarajući način uzeo u obzir procjene rizika.

Odjeljak 3.**Performanse i operativna ograničenja****BOP.BAS.200 Operativna ograničenja**

Vođa zrakoplova osigurava da, tokom svih faza rada, balon ne prekoračuje ograničenja iz AFM ili ekvivalentnog dokumenta.

BOP.BAS.205 Vaganje

- (a) Vaganje balona obavlja proizvođač balona ili se ono obavlja u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se uređuje oblast kontinuirane plovidbenosti zrakoplova i zrakoplovnih proizvoda, dijelova i uređaja i o odobravanju organizacija i osoblja koje se bave ovim poslovima.

- (b) Operator osigurava da je masa balona utvrđena stvarnim vaganjem prije prvog stavljanja u upotrebu. Grupne učinke prepravki i popravaka na masu potrebno je uzeti u obzir i primjereno dokumentirati. Te informacije stavljaju se na raspolaganje vođi zrakoplova. Balon se mora ponovo izvagati ako učinci prepravki ili popravaka na masu nisu poznati.

BOP.BAS.210 Performanse - Uopšteno

Vođa zrakoplova upravlja balonom samo ako su njegove performanse u skladu sa svim zahtjevima sadržanim u propisu kojim se utvrđuju pravila letenja u Bosni i Hercegovini i sa svim ostalim ograničenjima koja se primjenjuju na let, zračni prostor ili operativne površine koje se upotrebljavaju, te osigurava da se upotrebljava posljednje izdanje potrebnih karata ili mapa.

Odjeljak 4.**Instrumenti i oprema****BOP.BAS.300 Instrumenti i oprema — Uopšteno**

- (a) Instrumenti i oprema koji se zahtijevaju ovim pododjeljkom odobravaju se u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju pravila za certifikaciju plovidbenosti i ekološku certifikaciju zrakoplova i zrakoplovnih proizvoda, dijelova i uređaja i za certifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija ako je ispunjen jedan od sljedećih uvjeta:
  - (1) upotrebljavaju se za usklađivanje sa BOP.BAS.355 i BOP.BAS.360;
  - (2) trajno su postavljeni u balon.
- (b) Odstupajući od tačke (a), za sljedeće instrumente ili opremu, kada se zahtijevaju ovim odjeljkom, nije potrebno odobrenje:
  - (1) instrument ili oprema koju upotrebljava letачka posada za utvrđivanje putanje leta;
  - (2) ručne prijenosne svjetiljke;
  - (3) tačni mjerač vremena;
  - (4) pribor za prvu pomoć;
  - (5) oprema za preživljavanje i signaliziranje;
  - (6) oprema za čuvanje i raspodjelu dodatnog kisika;
  - (7) alternativni izvori paljenja;
  - (8) vatrogasni pokrivač ili vatrootporna cerada;
  - (9) ručni aparati za gašenje požara;
  - (10) uže za bacanje; i
  - (11) nož.
- (c) Instrumenti i oprema koji se ne zahtijevaju ovim odjeljkom, te sva druga oprema koja se ne zahtijeva ovim aneksom, ali se nosi u balonu tokom leta, moraju ispunjavati sljedeća dva zahtjeva:
  - (1) informacije koje se pružaju putem tih instrumenata ili opreme članovi letачke posade ne upotrebljavaju za ispunjavanje zahtjeva sadržanih u propisima iz oblasti plovidbenosti;
  - (2) instrumenti i oprema ne utiču na plovidbenost balona, čak ni u slučaju zatajenja ili kvarova.
- (d) Instrumenti i oprema spremni su za upotrebu ili su dostupni s mjesta na kojem sjedi član letачke posade koji ih treba upotrebljavati.
- (e) Sva zahtijevana oprema za slučajevne opasnosti je lako dostupna za trenutnu upotrebu.

BOP.BAS.305 Minimalni instrumenti i oprema za let

Let balonom se ne započinje ako bilo koji instrument ili oprema potrebni za planirani let balonom nedostaju, neispravni su ili ne ispunjavaju potrebne funkcije.

BOP.BAS.310 Operativna svjetla

Baloni koji lete noću opremljeni su sljedećim:

- (a) sistemom svjetala za izbjegavanje sudara;
- (b) sredstvima za primjereno osvijetljenje svih instrumenata i opreme potrebnih za siguran rad balona;

(c) ručnom prijenosnom svjetiljkom.

BOP.BAS.315 Instrumenti za letenje i navigaciju i pridružena oprema

Baloni koji lete prema pravilima VFR danju opremljeni su sljedećim:

- (a) uređajem za prikazivanje smjera zanošenja zbog vjetra;
- (b) uređajem za mjerenje i prikazivanje:
  - (1) vremena u satima, minutama i sekundama;
  - (2) vertikalne brzine ako se zahtijeva u skladu sa letačkim priručnikom zrakoplova (AFM); i
  - (3) barometarske visine ako se zahtijeva u skladu sa AFM, zahtjevima za zračni prostor ili ako se visina treba nadzirati radi upotrebe kisika.

BOP.BAS.320 Sistem za vezivanje

Baloni moraju biti opremljeni sistemom za vezivanje za vođe zrakoplova ako je balon opremljen jednim od sljedećeg:

- (a) posebnim odjeljkom za vođe zrakoplova;
- (b) otvorom ili otvorima za manevrisanje.

BOP.BAS.325 Dodatni kisik

Baloni na letovima za koje se zahtijeva snabdijevanje kisikom u skladu sa BOP.BAS.180 moraju biti opremljeni uređajem za čuvanje i raspodjelu kisika u koji je moguće čuvati i iz njega raspodijeliti potrebne zalihe kisika.

BOP.BAS.330 Pribor za prvu pomoć

- (a) Baloni moraju biti opremljeni priborom za prvu pomoć.
- (b) Pribor za prvu pomoć:
  - (1) mora biti lako dostupan za upotrebu; i
  - (2) da je kompletan i važeći.

BOP.BAS.335 Ručni aparati za gašenje požara

Osim balona na plin, baloni moraju biti opremljeni najmanje jednim ručnim aparatom za gašenje požara.

BOP.BAS.340 Oprema za spašavanje i signalizaciju – Letovi iznad vode

Vođa zrakoplova kojim se leti iznad vode utvrđuje, prije početka leta, rizike za preživljavanje osoba koje se prevoze balonom u slučaju prisilnog slijetanja. Obzirom na te rizike, vođa zrakoplova utvrđuje treba li nositi opremu za spašavanje i signalizaciju.

BOP.BAS.345 Oprema za spašavanje i signalizaciju – Teškoće s potragom i spašavanjem

Baloni, kojima se leti iznad područja na kojima bi potraga i spašavanje bili naročito teški, moraju biti opremljeni opremom za spašavanje i signalizaciju primjerenom području koje je potrebno preletjeti.

BOP.BAS.350 Razna oprema

- (a) Baloni moraju biti opremljeni zaštitnim rukavicama za sve članove posade.
- (b) Miješani baloni, baloni na vruć zrak i zračni brodovi na vruć zrak moraju biti opremljeni sljedećim:
  - (1) alternativnim i neovisnim izvorom paljenja;
  - (2) uređajem za mjerenje i prikazivanje količine goriva;
  - (3) vatrogasnim pokrivačem ili vatrootpornom ceradom;
  - (4) užetom za bacanje najmanje dužine od 25 m.
- (c) Baloni na plin moraju biti opremljeni sljedećim:
  - (1) nožem;
  - (2) užetom za bacanje najmanje dužine od 20 m izrađenim od prirodnih vlakana ili elektrostatički provodljivog materijala.

BOP.BAS.355 Radio-komunikacijska oprema

- (a) Baloni moraju imati opremu za radio-komunikaciju kojom se omogućava komunikacija potrebna u skladu sa zračnim

prostorom u kojem leti i, ako se let održava u zračnom prostoru treće zemlje, s pravom treće zemlje.

- (b) Radio-komunikacijska oprema mora imati mogućnost komunikacije na zrakoplovnoj frekvenciji za slučajevne opasnosti, tj. na 121,5 MHz.

BOP.BAS.360 Transponder

Baloni moraju biti opremljeni transponderom za sekundarni nadzorni radar (SSR) sa svim zahtjevanim mogućnostima u skladu sa zahtjevima za zračni prostor u kom lete i, ako se let održava u zračnom prostoru treće zemlje, s pravom treće zemlje.

PODDIO ADD

DODATNI ZAHTJEVI U POGLEDU KOMERCIJALNIH DJELATNOSTI

Odjeljak 1.

Opšti organizacijski zahtjevi

BOP.ADD.001 Područje primjene

U skladu sa članom 3. i ovim poddjelom utvrđuju se zahtjevi koje treba ispuniti, pored zahtjeva iz Poddjela BAS, svaki operator koji obavlja komercijalne operacije balonima, osim operatora iz člana 3. stav (2).

BOP.ADD.005 Odgovornosti operatora

- (a) Operator je odgovoran za operacije balonom u skladu sa Aneksom IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama, zahtjevima iz ovog poddjela i sa svojom izjavom.
- (b) Svaki se let obavlja u skladu sa odredbama operativnog priručnika.
- (c) Operator osigurava da je njegov balon opremljen i da su svi članovi posade kvalificirani u skladu sa zahtjevima za predmetno područje i vrstu operacije.
- (d) Operator osigurava da svi članovi posade koji su raspoređeni za letačke operacije ili koji u njima direktno učestvuju ispunjavaju sve sljedeće uvjete:
  - (1) da su ispravno osposobljeni i da su primili uputstva;
  - (2) da su svjesni pravila i postupaka povezanih sa svojim dužnostima;
  - (3) da su dokazali svoju sposobnost za obavljanje svojih pojedinačnih dužnosti;
  - (4) da su svjesni svojih odgovornosti i veze takvih dužnosti sa operacijom balona u cjelini.
- (e) Operator za svaku vrstu balona uspostavlja postupke i uputstva za sigurno upravljanje tim balonom, i u tim postupcima i uputstvima opisane su dužnosti i odgovornosti članova posade za sve vrste operacija. Tim postupcima i uputstvima ne smije se zahtijevati da bilo koji član posade tokom kritičnih faza leta obavlja bilo kakve druge aktivnosti osim onih koje su potrebne za siguran rad balona.
- (f) Operator osigurava da nadzor članova posade i osoblja uključenog u upravljanje balonom obavljaju osobe sa odgovarajućim iskustvom i vještinama kako bi se osiguralo postizanje standarda navedenih u operativnom priručniku.
- (g) Operator osigurava da su svi članovi posade i osoblje uključeno u upravljanje balonom svjesni da se moraju pridržavati zakona, drugih propisa i procedura onih država u kojima se obavljaju operacije i kojima se utvrđuje obavljanje njihovih dužnosti.
- (h) Operator određuje postupke planiranja leta kako bi osigurao sigurno obavljanje leta, uzimajući u obzir performanse balona, druga operativna ograničenja i relevantne očekivane uvjete na predviđenoj ruti i na predmetnim operativnim površinama. Ti se postupci uključuju u operativni priručnik.

BOP.ADD.010 Obavještenje o alternativnim načinima usklađivanja

Operator, kada daje izjavu u skladu sa BOP.ADD.100, dostavlja nadležnom organu popis alternativnih načina usklađivanja (AltMoC) ako planira primjenjivati AltMoC za dokazivanje usklađenosti kada se to od njega traži u skladu sa BOP.BAS.010. Taj popis sadržava upućivanja na prihvatljivije načine usklađivanja (AMC) koje zamjenjuju ako je Agencija donijela povezane AMC.

BOP.ADD.015 Pristup

- (a) Za potrebe utvrđivanja usklađenosti sa Bitnim zahtjevima iz Aneksa IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i sa zahtjevima iz ovog pravilnika, operator u svako doba svakoj osobi, koju je nadležni organ ovlastio, odobrava pristup svakom uređaju, balonu, dokumentu, evidenciji, podacima, postupcima ili bilo kojem drugom materijalu koji je relevantan za aktivnost operatora obuhvaćenu područjem primjene ovog pravilnika, neovisno od toga je li aktivnost ugovorena ili nije.
- (b) Pristup balonu, u slučaju komercijalnog prijevoza putnika balonom, uključuje mogućnost ulaska i boravka u balonu tokom letačkih operacija, osim ako bi se time ugrozio let.

BOP.ADD.020 Nalazi

Nakon prijema obavještenja o nalazima nadležnog organa u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama, operator obavlja sve od navedenog:

- (a) utvrđuje osnovni uzrok neusklađenosti;
- (b) određuje plan korektivnih mjera;
- (c) zadužuje provođenje plana korektivnih mjera na zadovoljstvo nadležnog organa u roku koji je naveo taj organ u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama.

BOP.ADD.025 Izvještavanje o događajima

- (a) Operator uvodi, u okviru svog sistema upravljanja, sistem izvještavanja o događajima kojim se predviđa obavezno i dobrovoljno izvještavanje u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuje izvještavanje o događajima.
- (b) Ne dovodeći u pitanje tačku (a), operator obavještava nadležni organ i organizaciju odgovornu za projekt balona o bilo kakvoj neispravnosti, tehničkom kvaru, prekoračenju tehničkih ograničenja ili događaju koji bi mogao razjasniti netačne, nepotpune ili nejasne informacije sadržane u podacima utvrđenima u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuje izvještavanje o događajima ili o bilo kojem drugom događaju koji čini incident, ali ne nesreću ili ozbiljan incident.
- (c) Operator preduzima potrebne mjere kako bi osigurao da vođa zrakoplova, svi drugi članovi posade i svi članovi osoblja postupaju u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuje istraživanje zrakoplovnih nesreća i ozbiljnih incidenata u pogledu bilo kojeg ozbiljnog incidenta ili nesreće povezane s operacijom balonom.

BOP.ADD.030 Sistem upravljanja

- (a) Operator uspostavlja, primjenjuje i održava sistem upravljanja, koji uključuje sve navedeno u nastavku:
  - (1) jasno definisane dužnosti i odgovornosti u čitavoj organizaciji operatora, uključujući direktnu odgovornost za sigurnost od strane odgovornog rukovoditelja;

- (2) opis sveobuhvatnih filozofija i načela operatora u pogledu sigurnosti, što se naziva sigurnosnom politikom;
  - (3) identifikiranje opasnosti u pogledu zrakoplovne sigurnosti koje proizilaze iz aktivnosti operatora, ocjenu tih opasnosti i upravljanje povezanim rizicima, uključujući, prema potrebi, preduzimanje mjera za ublažavanje rizika i provjeravanje učinkovitosti tih mjera;
  - (4) održavanje osposobljenosti i stručnosti osoblja za obavljanje njihovih zadataka;
  - (5) dokumentaciju o svim ključnim postupcima sistema upravljanja, uključujući postupak upoznavanja osoblja s njihovim odgovornostima, i postupak za izmjene te dokumentacije;
  - (6) funkciju praćenja usklađenosti operatora sa relevantnim zahtjevima iz ovog aneksa. Takvo praćenje usklađenosti uključuje sistem povratnih informacija o nalazima koje se dostavljaju odgovornom rukovoditelju operatora, kako bi se, prema potrebi, osiguralo učinkovito provođenje korektivnih mjera;
  - (7) postupke potrebne za osiguravanje usklađenosti sa zahtjevima sadržanim u relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuje izvještavanje o događajima.
- (b) Sistem upravljanja odgovara veličini operatora te prirodi i složenosti njegovih aktivnosti, uzimajući u obzir opasnosti i povezane rizike svojstvene tim aktivnostima.

BOP.ADD.035 Ugovorene aktivnosti

Kad ugovara dio svoje aktivnosti koja je obuhvaćena područjem primjene ovog pravilnika, operator je odgovoran osigurati da organizacija s kojom je sklopljen ugovor izvršava aktivnosti u skladu sa Aneksom IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i sa zahtjevima iz ovog pravilnika. Operator osigurava i da se nadležnom organu, radi utvrđivanja usklađenosti s tim zahtjevima, omogući pristup organizaciji s kojom je sklopljen ugovor.

BOP.ADD.040 Zahtjevi za osoblje

- (a) Operator imenuje odgovornog rukovoditelja koji je nadležan osigurati da se sve aktivnosti obuhvaćene područjem primjene ovog pravilnika mogu finansirati i obavljati u skladu sa Aneksom IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i sa zahtjevima iz ovog pravilnika. Odgovorni rukovoditelj odgovoran je za uspostavljanje i održavanje djelotvornog sistema upravljanja.
- (b) Operator:
  - (1) utvrđuje odgovornosti osoblja za sve zadatke i aktivnosti koje treba obavljati;
  - (2) mora imati dovoljno kvalificiranog osoblja za obavljanje tih zadataka i aktivnosti; i
  - (3) mora voditi odgovarajuću evidenciju o iskustvu, kvalifikacijama i osposobljavanju svog osoblja.
- (c) Operator imenuje jednu ili više osoba odgovornih za upravljanje i nadzor nad sljedećim područjima:
  - (1) letačke operacije;
  - (2) zemaljske operacije;
  - (3) kontinuirana plovidbenost u skladu sa propisima kojim se utvrđuje kontinuirana plovidbenost zrakoplova i aeronautičkih proizvoda, dijelova i uređaja i odobravanje organizacija i osoblja uključenih u te poslove.

BOP.ADD.045 Zahtjevi u pogledu infrastrukture

Operator ima infrastrukturu koja je dovoljna za izvršavanje i upravljanje svim zadacima i aktivnostima potrebnim za osiguravanje usklađenosti sa Aneksom IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim

operacijama i sa zahtjevima iz ovog pravilnika, te za upravljanje njima.

Odjeljak 2.

Izjava, plovidbenost i zakup s posadom ili bez posade BOP.ADD.100 Izjava

- (a) U izjavi iz člana 3. stav (2) operator potvrđuje da ispunjava, te da će i dalje ispunjavati Bitne zahtjeve iz Aneksa IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i zahtjeve iz ovog pravilnika.
- (b) Operator uključuje u tu izjavu sve sljedeće informacije:
- (1) svoj naziv;
  - (2) mjesto gdje se nalazi njegovo glavno mjesto poslovanja;
  - (3) ime i kontakt podatke odgovornog rukovoditelja operatora;
  - (4) datum početka komercijalnih operacija i, prema potrebi, datum promjene postojeće komercijalne operacije;
  - (5) za sve balone koji se upotrebljavaju za komercijalne operacije: vrstu balona, registraciju, glavnu bazu, vrstu operacija i organizaciju za upravljanje kontinuiranom plovidbenošću.
- (c) Prema potrebi, operator prilaže izjavi listu alternativnih načina usklađivanja (AltMoC), u skladu sa BOP.ADD.010.
- (d) Operator sastavlja izjavu na obrascu iz Dodatka ovom aneksu.

BOP.ADD.105 Izmjene izjave i prestanak komercijalnih operacija

- (a) Operator bez odlaganja obavještava nadležni organ o svim promjenama okolnosti koje utiču na ispunjavanje Bitnih zahtjeva sadržanih u Aneksu IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i zahtjevima iz ovog pravilnika, u odnosu na stanje tih okolnosti kakvo je bilo dostavljeno nadležnom organu, te o svim promjenama u pogledu informacija iz tačke BOP.ADD.100(b) i popisa alternativnih načina usklađivanja iz BOP.ADD.100(c), koji su uključeni u izjavu ili su joj priloženi.
- (b) Operator bez odlaganja obavještava nadležni organ o prestanku obavljanja komercijalnih operacija balonima.

BOP.ADD.110 Zahtjevi u pogledu plovidbenosti

Za balon se izdaje uvjerenje o plovidbenosti u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju provedbena pravila za certifikaciju plovidbenosti i ekološku certifikaciju zrakoplova i zrakoplovnih proizvoda, dijelova i uređaja i za certifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija ili, u slučaju balona registrovanog u trećoj zemlji, on je podložan ugovoru o zakupu s posadom ili o zakupu bez posade, u skladu sa BOP.ADD.115.

BOP.ADD.115 Zakup balona registrovanog u trećoj zemlji sa posadom ili bez posade

- (a) Operator obavještava nadležni organ o svim ugovorima o zakupu s posadom ili bez posade balona registrovanog u trećoj zemlji.
- (b) Ako se na balon registrovan u trećoj zemlji primjenjuje sporazum o zakupu s posadom, operator osigurava da je stepen sigurnosti koji proizilazi iz primjene standarda sigurnosti u pogledu kontinuirane plovidbenosti i letačkih operacija koji se primjenjuju na operatora balona iz treće zemlje barem jednak stepenu sigurnosti koji proizilazi iz primjene relevantnih odredaba sadržanih u propisu kojim se utvrđuje kontinuirana plovidbenosti zrakoplova i aeronautičkih proizvoda, dijelova i uređaja i odobravanje

organizacija i osoblja uključenih u te poslove i ovog pravilnika.

- (c) Ako se na balon registrovan u trećoj zemlji primjenjuje ugovor o zakupu bez posade, operator osigurava usklađenost sa zahtjevima sadržanim u propisima iz oblasti plovidbenosti i sa zahtjevima iz ovog pravilnika.

Odjeljak 3.

Priručnici i evidencija

BOP.ADD.200 Operativni priručnik

- (a) Operator uspostavlja operativni priručnik.
- (b) Sadržaj operativnog priručnika zasniva se na zahtjevima iz ovog aneksa i ne smije biti u suprotnosti sa informacijama iz izjave operatora.
- (c) Operativni priručnik može se uspostaviti kao više zasebnih dijelova.
- (d) Sve osoblje operatora ima jednostavan pristup dijelovima operativnog priručnika koji se odnose na njihove dužnosti.
- (e) Operativni priručnik redovno se ažurira. Sve osoblje operatora upoznato je sa svakom izmjenom i/ili dopunom operativnog priručnika koja se odnosi na izvršavanje njihovih dužnosti.
- (f) Operator osigurava da su sve informacije koje se upotrebljavaju kao osnova za sadržaj operativnog priručnika i njegove izmjene tačno navedene u operativnom priručniku.
- (g) Operator osigurava da sve osoblje razumije jezik na kojem su napisani oni dijelovi operativnog priručnika koji se odnose na njihove dužnosti. Sadržaj operativnog priručnika prikazan je u formi tako da se može koristiti bez poteškoća.

BOP.ADD.205 Vođenje evidencije

- (a) Operator uspostavlja sistem vođenja evidencije kojim se osigurava odgovarajuće čuvanje evidencije i pouzdana sljedivost njegovih djelatnosti.
- (b) Format evidencije određuje se u postupcima ili priručnicima operatora.

Odjeljak 4.

Letačka posada

BOP.ADD.300 Sastav letačke posade

- (a) Osnovni sastav letačke posade naveden je u AFM ili operativnim ograničenjima propisanim za balon.
- (b) Letačka posada uključuje dodatne članove letačke posade kada je to propisano u skladu s vrstom operacije. Broj članova letačke posade ne smije biti manji od broja navedenog u operativnom priručniku.
- (c) Svi članovi letačke posade moraju imati dozvolu i ovlaštenja, koji su izdati ili prihvaćeni u skladu sa Aneksom III ovog pravilnika i primjereni dužnostima koje su im dodijeljene.
- (d) Članove letačke posade može tokom leta, na njihovoj dužnosti za komandama, zamijeniti drugi primjereni kvalificirani član letačke posade.
- (e) Kad se koristi uslugama članova letačke posade koji rade honorarno ili na nepuno radno vrijeme, operator provjerava jesu li ispunjeni svi sljedeći zahtjevi:
- (1) zahtjevi iz ovog poddjela;
  - (2) zahtjevi iz Aneksa III ovog pravilnika, uključujući zahtjeve o nedavnom iskustvu;
  - (3) ograničenja vremena letenja i vremena na dužnosti, te zahtjevi u pogledu odmora, u skladu sa zakonodavstvom Bosne i Hercegovine ili nacionalnim zakonodavstvom države članice EU u kojoj operator ima glavno mjesto poslovanja, uzimajući u obzir sve usluge koje član letačke posade pruža drugim operatorima.

BOP.ADD.305 Imenovanje vođe zrakoplova

- (a) Operator jednog pilota među članovima letачke posade imenuje kao vođu zrakoplova.
- (b) Operator pilota imenuje vođu zrakoplova samo ako ispunjava sljedeće uvjete:
  - (1) kvalificiran je za ulogu vođe zrakoplova u skladu sa Aneksom III ovog pravilnika;
  - (2) ima najmanje onaj nivo iskustva koji je naveden u operativnom priručniku; i
  - (3) ima primjereno znanje o području iznad kojeg se leti.

BOP.ADD.310 Pružanje osposobljavanja i obavljanje provjera

Osposobljavanje i provjera članova letачke posade koji su potrebni u skladu sa BOP.ADD.315 provode se kako slijedi:

- (a) u skladu s programima osposobljavanja i nastavnim planovima koje određuje operator u operativnom priručniku;
- (b) pruža ih primjereno kvalificirano osoblje i, u pogledu osposobljavanja i provjere za let, osobe kvalificirane u skladu s Aneksom III ovog pravilnika.

BOP.ADD.315 Periodična obuka

- (a) Svaki član letачke posade pohađa svake 2 godine periodičnu obuku koja se obavlja tokom leta i na tlu, primjereno vrsti balona kojim upravlja, uključujući obuku na lokaciji i korištenje sve opreme za slučaj opasnosti i sigurnosne opreme u balonu.
- (b) Svaki član letачke posade prolazi provjeru stručnosti operatora kako bi dokazao svoju sposobnost za provođenje uobičajenih, neuobičajenih i postupaka u slučaju opasnosti, koja obuhvata bitne aspekte povezane sa specijaliziranim zadacima opisanim u operativnom priručniku. Pri obavljanju tih provjera vodi se računa o članovima posade koji obavljaju operacije po noći u skladu sa VFR.
- (c) Provjera stručnosti operatora važi 24 kalendarska mjeseca, počevši od kraja mjeseca tokom kojeg je obavljena provjera ili, ako se provjera obavlja u roku od posljednja 3 mjeseca perioda važenja prethodne provjere, od posljednjeg dana važenja te prethodne provjere.

Odjeljak 5.**Opšti operativni zahtjevi****BOP.ADD.400 Odgovornosti vođe zrakoplova**

Vođa zrakoplova ispunjava sljedeće:

- (a) odgovarajuće zahtjeve operatora u pogledu sistema izvještavanja o događajima iz BOP.ADD.025;
- (b) sve zahtjeve povezane s ograničenjima u pogledu vremena provedenog na letu i na dužnosti, te trajanjem odmora, u skladu sa zakonodavstvom Bosne i Hercegovine ili nacionalnim zakonodavstvom države članice EU u kojoj se nalazi glavno mjesto poslovanja operatora.

BOP.ADD.405 Nadležnosti vođe zrakoplova

Neovisno od BOP.BAS.035, operator preuzima sve razumne mjere kako bi osigurao da sve osobe koje se prevoze balonom poštuju sve zakonite naredbe koje izdaje vođa zrakoplova u svrhu osiguravanja sigurnosti balona, osoba i stvari koje se njime prevoze i osoba i stvari na tlu.

BOP.ADD.410 Dodatni član posade balona

Ako se balonom prevozi više od 19 putnika, u balonu mora biti prisutan najmanje jedan dodatni član posade pored posade propisane tač. (a) i (b) BOP.ADD.300, kako bi mogao pomoći putnicima u vanrednim slučajevima. Taj dodatni član posade mora biti dovoljno iskusan i odgovarajuće osposobljen.

BOP.ADD.415 Fizička spremnost povezana s ronjenjem i davanjem krvi

Nakon ronjenja ili davanja krvi, članovi posade ne smiju obavljati nikakve dužnosti na balonu za čije obavljanje bi njihova fizička spremnost mogla biti smanjena.

BOP.ADD.420 Zajednički jezik

Operator osigurava da svi članovi posade mogu međusobno komunicirati na zajedničkom jeziku.

BOP.ADD.425 Psihoaktivne stvari

Operator preuzima sve razumne mjere kako bi osigurao da nijedna osoba ne ulazi u balon niti se u njemu nalazi ako je pod uticajem psihoaktivnih stvari u takvoj mjeri da bi njeno prisustvo moglo ugroziti sigurnost balona, osobe ili stvari koje se njime prevoze ili osoba ili stvari na tlu.

BOP.ADD.430 Ugrožavanje

Operator preuzima sve razumne mjere kako bi osigurao da nijedna osoba namjerno, nesmotreno ili zbog nemara postupi, ili propusti postupiti, na način da je posljedica tog postupanja ili nepostupanja sljedeće:

- (a) ugrožavanje balona ili osobe u njemu ili na zemlji; ili
- (b) uzrokovanje ili omogućavanje da balon ugrozi bilo koju osobu ili imovinu.

BOP.ADD.435 Dokumenti, priručnici i informacije koje treba imati u balonu

- (a) Pri svakom letu nose se originali ili kopije svih sljedećih dokumenata, priručnika i informacija:
  - (1) izjava operatora;
  - (2) informacije o službama potrage i spašavanja za područje predviđenog leta;
  - (3) operativni plan leta.
- (b) Originali svih sljedećih dokumenata, priručnika i informacija čuvaju se na sigurnom mjestu, a ne u balonu tokom leta:
  - (1) dokumenti, priručnici i informacije iz tačke (a), kada se njihove kopije nalaze u balonu tokom leta;
  - (2) važeći dijelovi operativnog priručnika ili standardnih operativnih postupaka koji se odnose na dužnosti članova posade, a koji su im lako dostupni;
  - (3) popisi putnika, kada se prevoze putnici;
  - (4) dokumentacija o masi iz tačke (c) BOP.ADD.600.
- (c) Kada to zatraži nadležni organ, vođa zrakoplova ili operator stavljaju na raspolaganje tom nadležnom organu izvornu dokumentaciju, priručnike i informacije u roku koji je naveo nadležni organ, a koji nije kraći od 24 sata.

BOP.ADD.440 Opasne robe

Operator:

- (a) uspostavlja postupke kako bi osigurao da su preduzete sve razumne mjere za sprečavanje nenamjernog unošenja opasnih roba u balon; i
- (b) pruža članovima posade potrebne informacije kako bi oni mogli primjereno izvršavati svoje dužnosti povezane sa opasnim robama koja se prevozi ili se planira prevoziti balonom.

Odjeljak 6.**Operativni postupci****BOP.ADD.500 Proračuni goriva ili balasta**

Operator osigurava da se proračuni koji se odnose na rezervu goriva ili balasta dokumentuju u operativnom planu leta.

BOP.ADD.505 Prijevoz posebnih kategorija putnika

Vođa zrakoplova odgovoran je za postupke za prijevoz osoba kojima su pri prijevozu balonom potrebni posebni uvjeti,

pomoć ili uređaji pod uvjetima kojima se osigurava sigurnost balona i svih osoba ili imovine koje se njime prevoze.

BOP.ADD.510 Komercijalne specijalizirane operacije balonom - standardni operativni postupci

Neovisno od BOP.BAS.190:

- (a) Prije započinjanja komercijalne specijalizirane operacije balonom operator provodi procjenu rizika pri čemu procjenjuje složenost planirane operacije radi utvrđivanja opasnosti i povezanih rizika operacije i, ako je to potrebno, uspostavljanja mjera za njihovo ublažavanje.
- (b) Na osnovu procjene rizika operator prije započinjanja komercijalne specijalizirane operacije balonom uspostavlja standardne operativne postupke (SOP) koji su primjereni za planiranu operaciju i balon koji se upotrebljava. Standardni operativni postupci dio su operativnog priručnika ili su propisani u zasebnom dokumentu. Operator redovno preispituje i ažurira standardne operativne postupke kada je to nužno kako bi primjerenije uzeo u obzir procjenu rizika.

- (c) Operator osigurava da se komercijalne specijalizirane operacije balonom obavljaju u skladu sa standardnim operativnim postupcima.

Odjeljak 7.

**Performanse i operativna ograničenja
BOP.ADD.600 Sistem za određivanje mase**

- (a) Operator uspostavlja sistem kojim utvrđuje na koji se način sljedeće stavke tačno određuju za svaki let kako bi se vođi zrakoplova omogućilo da provjeri poštuju li se ograničenja iz AFM:
  - (1) masa praznog balona;
  - (2) masa tereta koji se prevozi;
  - (3) masa natočenog goriva ili balasta;
  - (4) masa pri polijetanju;
  - (5) opterećenje balona obavljeno pod nadzorom vođe zrakoplova ili kvalificiranog osoblja;
  - (6) priprema dokumentacije i raspolaganje njome.
- (b) Vođa zrakoplova je u stanju da ponovi izračunavanje mase na osnovu elektroničkih proračuna.
- (c) Dokumentacija o masi, u kojoj su navedene stavke iz tačke (a), priprema se prije svakog leta i dokumentira u operativnom planu leta.

Dodatak

IZJAVA u skladu sa PRAVILNIKOM O UTVRĐIVANJU DETALJNIH PRAVILA ZA UPRAVLJANJE BALONIMA I IZDAVANJE DOZVOLA ČLANOVIMA LETAČKE POSADE ZA BALONE				
Operator				
Naziv:				
Glavno mjesto poslovanja operatora:				
Ime i podaci za kontakt odgovornog rukovoditelja:				
Operacije balonom				
Datum početka komercijalnih operacija i, prema potrebi, datum promjene postojeće komercijalne operacije				
Informacije o balonima koji se upotrebljavaju, komercijalnim operacijama i upravljanju kontinuiranom plovidbenošću ⁽¹⁾ :				
Vrsta balona	Registraciona oznaka balona	Glavna baza	Vrste operacija ⁽²⁾	Organizacija za upravljanje kontinuiranom plovidbenošću ⁽³⁾
Popis alternativnih načina usklađivanja (AltMoC) s upućivanjem na prihvatljive postupke usklađivanja (AMC), gdje je primjenjivo (aneks Izjavi):				
Izjave				
☐ Operator ispunjava, i nastaviće ispunjavati, Bitne zahtjeve utvrđene Aneksom IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim operacijama i zahtjeve sadržane u Pravilniku o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije balonima i izdavanje dozvola članovima letačke posade balona. Konkretno, operator obavlja svoje komercijalne operacije u skladu sa sljedećim zahtjevima iz Poddijela ADD Aneksa II ovog pravilnika:				
☐ Dokumentacija sistema upravljanja, uključujući operativni priručnik, ispunjava zahtjeve iz Poddijela ADD i svi se letovi obavljaju u skladu sa odredbama operativnog priručnika kako je propisano tačkom BOP.ADD.005(b), Poddijela ADD Pravilnika o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije balonima i izdavanje dozvola članovima letačke posade balona.				
☐ Svi baloni kojima se upravlja imaju uvjerenje o plovidbenosti izdato u skladu sa propisom kojim se utvrđuje certifikacija plovidbenosti i ekološka certifikacija zrakoplova i zrakoplovnih proizvoda, dijelova i uređaja i certifikacija projektnih i proizvodnih organizacija ili ispunjavaju posebne zahtjeve plovidbenosti koji se primjenjuju na balone registrovane u trećoj zemlji i na koje se primjenjuju ugovor o zakupu s posadom ili ugovor o zakupu bez posade, kako je propisano tačkama BOP.ADD.110 i BOP.ADD.115(b) i (c) Poddijela ADD Pravilnika o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije balonima i izdavanje dozvola članovima letačke posade balona.				
☐ Svi članovi letačke posade imaju dozvolu i ovlaštenja koji su izdati ili prihvaćeni u skladu s propisom kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu i kako je propisano tačkom BOP.ADD.300, tačka (c) Poddijela ADD Pravilnika o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije balonima i izdavanje dozvola članovima letačke posade balona.				
☐ Operator će obavijestiti nadležni organ o svim promjenama okolnosti koje utiču na njegovo ispunjavanje Bitnih zahtjeva sadržanih u Aneksu IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim operacijama i zahtjevima iz ovog pravilnika prijavljenih nadležnom organu putem ove izjave i o svim promjenama informacija i popisa alternativnih načina usklađivanja koji su uključeni u ovu izjavu i priloženi joj, kako je propisano BOP.ADD.105(a) Poddijela ADD.				
☐ Operator potvrđuje da su sve informacije iz ove izjave, uključujući njene anekse, potpune i tačne.				
Datum, ime i potpis odgovornog rukovoditelja				

⁽¹⁾ Ispunite tabelu. Ako nema dovoljno prostora za navođenje informacija, one se navode u posebnom aneksu. Aneks se datira i potpisuje.

⁽²⁾ "Vrste operacija" odnose se na vrstu komercijalne operacije koja se obavlja balonom.

⁽³⁾ Informacije o organizaciji koja je odgovorna za upravljanje kontinuiranom plovidbenošću moraju uključivati ime organizacije, adresu i upućivanje na odobrenje.

ANEKS III
ZAHTEJEVI ZA IZDAVANJE DOZVOLA ČLANOVIMA
LETAČKE POSADE BALONA
[DIO-BFCL]
PODDIO GEN
OPŠTI ZAHTEJEVI

BFCL.001 Područje primjene

U ovom aneksu se utvrđuju zahtjevi za izdavanje dozvole pilota balona (BPL) i pripadajućih privilegija, ovlaštenja i potvrda, te uvjeti za njihovo važenje i korištenje.

BFCL.005 Nadležni organ

Za potrebe ovog aneksa nadležni organ je Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BHDCA).

BFCL.010 Klase i grupe balona

Za potrebe ovog aneksa, baloni su kategorizovani u sljedeće klase i grupe:

- (a) klasa balona na vruć zrak:
  - (1) grupa A: kapacitet kupole do 3 400 m³ (120 069 ft³);
  - (2) grupa B: kapacitet kupole između 3 401 m³ (120 070 ft³) i 6 000 m³ (211 888 ft³);
  - (3) grupa C: kapacitet kupole između 6 001 m³ (211 889 ft³) i 10 500 m³ (370 804 ft³);
  - (4) grupa D: kapacitet kupole veći od 10 500 m³ (370 804 ft³);
- (b) klasa balona na plin;
- (c) klasa miješanih balona;
- (d) klasa zračnih brodova na vruć zrak.

BFCL.015 Podnošenje zahtjeva za izdavanje, produžavanje i obnavljanje BPL i pripadajućih privilegija, ovlaštenja i potvrda, te njihovo izdavanje, produžavanje i obnavljanje

- (a) Sljedeći zahtjevi podnose se nadležnom organu u obliku i na način koje odredi to nadležni organ:
  - (1) zahtjev za izdavanje BPL i pripadajućih ovlaštenja;
  - (2) zahtjev za proširenje privilegija BPL;
  - (3) zahtjev za izdavanje potvrde za instruktora letenja (za balone) (FI(B));
  - (4) zahtjev za izdavanje, produžavanje i obnavljanje potvrde za ispitivača u letu (za balone) (FE(B)); i
  - (5) zahtjev za sve izmjene BPL i pripadajućih privilegija, ovlaštenja i potvrda.
- (b) Zahtjevu iz stava (1) prilažu se dokazi da podnositelj zahtjeva ispunjava odgovarajuće zahtjeve iz ovog aneksa i relevantnog aneksa MED propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu. Svako ograničenje ili proširenje privilegija koje daje dozvola, ovlaštenje ili potvrda mora biti upisano u dozvolu ili potvrdu koju je izdao nadležni organ.
- (c) Osoba ne smije posjedovati više od jednog BPL izdatog u skladu sa ovim aneksom.
- (d) Nositelj dozvole predaje zahtjeve iz stava (1) nadležnom organu u skladu sa ovim aneksom (Dio-BFCL) ili relevantnim aneksom FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili relevantnim aneksom SFCL propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice, u ovisnosti od slučaja.
- (e) Podnositelji zahtjeva podnose zahtjev za izdavanje BPL i pripadajućih privilegija, ovlaštenja i potvrda najkasnije 6 mjeseci nakon uspješnog polaganja ispita praktične osposobljenosti ili procjene stručnosti.

BFCL.030 Ispit praktične osposobljenosti

Osim za ispit praktične osposobljenosti za ovlaštenje za komercijalne operacije kako je navedeno u BFCL.215, podnositelj zahtjeva za ispit praktične osposobljenosti, nakon završenog osposobljavanja, mora imati preporuku ATO ili DTO odgovornog za osposobljavanje. ATO ili DTO ispitivaču mora dati pristup zapisima o osposobljavanju.

BFCL.035 Priznavanje vremena provedenog na letu

Podnositelju zahtjeva za BPL ili pripadajuće privilegije, ovlaštenje ili potvrdu u potpunosti se priznaje samostalno vrijeme leta, vrijeme leta sa instruktorom ili vrijeme leta u ulozi vođe vazduhoplova u svrhu postizanja ukupnog vremena provedenog na letu potrebnog za dozvolu, privilegiju, ovlaštenje ili potvrdu.

BFCL.045 Obaveza nošenja i predocjenja dokumenata

- (a) Prilikom korištenja privilegija koji im pripadaju prema BPL, nositelj BPL mora imati sljedeće:
  - (1) važeću BPL;
  - (2) važeće ljekarsko uvjerenje;
  - (3) ličnu identifikacionu ispravu sa fotografijom;
  - (4) dovoljnu količinu podataka u knjižici letenja da se dokaže usklađenost sa zahtjevima iz ovog aneksa.
- (b) Učenici piloti na svim samostalnim letovima moraju imati:
  - (1) dokumente iz tačke (a)(2) i (a)(3); i
  - (2) dokaz o ovlaštenju koje se zahtijeva u skladu sa BFCL.125(a).
- (c) Nositelj BPL ili učenik pilot mora bez neopravdanog odlaganja dati na uvid dokumente iz tač. (a) ili (b) na zahtjev ovlaštenog predstavnika nadležnog organa.

BFCL.050 Zapisi o vremenu provedenom na letu

Nositelji BPL i učenici piloti moraju imati pouzdane zapise o pojedinostima svih obavijenih letova u obliku i na način koji je utvrdio nadležni organ.

BFCL.065 Ograničenje privilegija nositelja BPL starih 70 godina ili više u komercijalnom prijevozu putnika balonom

Nositelji BPL koji su navršili 70 godina ne smiju biti piloti balona u komercijalnom prijevozu putnika balonom.

BFCL.070 Ograničenje, privremeno oduzimanje ili trajno oduzimanje dozvola, privilegija, ovlaštenja i potvrda

- (a) Nadležni organ BPL i pripadajuće privilegije, ovlaštenja i potvrde izdate u skladu s ovim aneksom može ograničiti, privremeno oduzeti ili trajno oduzeti u skladu s uvjetima i postupcima navedenima u relevantnom aneksu ARA propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ako nositelj BPL ne ispunjava Bitne zahtjeve navedene u relevantnim odredbama Aneksa IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili zahtjeve iz ovog aneksa, te Aneksa II ovog propisa ili relevantnog aneksa MED propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (b) Nositelji BPL dozvolu ili potvrdu bez odlaganja moraju vratiti nadležnom organu ako su njihova dozvola, privilegija, ovlaštenje ili potvrda ograničeni, privremeno oduzeti ili trajno oduzeti.

PODDIO BPL**DOZVOLA PILOTA BALONA (BPL)****BFCL.115 BPL – Privilegije i uvjeti**

- (a) Privilegije nositelja BPL omogućavaju mu da bude PIC na balonima:
  - (1) bez naknade u nekomercijalnim operacijama;

- (2) u komercijalnim operacijama, ako nositelj BPL ima ovlaštenje za komercijalne operacije u skladu sa BFCL.215 Poddijela ADD ovog aneksa.
- (b) Odstupajući od tačke (a)(1) nositelj BPL koji ima privilegije instruktora ili ispitivača može primati naknadu za:
- (1) provođenje letačkog osposobljavanja za BPL;
  - (2) obavljanje ispita praktične osposobljenosti i provjere stručnosti za BPL;
  - (3) osposobljavanje, testiranje i provjere za privilegije, ovlaštenja i potvrde povezane sa BPL.
- (c) Nositelji BPL koriste privilegije BPL samo ako ispunjavaju odgovarajuće zahtjeve u pogledu nedavnog iskustva i samo ako je njihovo uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti, koje odgovara privilegijama koje koriste, važeće.

BFCL.120 BPL – Minimalna starosna dob

Podnositelji zahtjeva za BPL imaju najmanje 16 godina.

BFCL.125 BPL – Učenik pilot

- (a) Učenik pilot ne smije letjeti samostalno ako nije dobio odobrenje za to i ako nije pod nadzorom instruktora letenja za balone (FI(B)).
- (b) Učenici piloti moraju imati najmanje 14 godina da bi smjeli letjeti samostalno.

BFCL.130 BPL – Zahtjevi povezani sa kursevima za osposobljavanje i iskustvom

Podnositelj zahtjeva za BPL mora završiti kurs osposobljavanja u ATO ili DTO. Kurs mora biti prilagođen traženim privilegijama i uključuje:

- (a) teorijsko znanje navedeno u BFCL.135(a).
- (b) najmanje 16 sati letačkog osposobljavanja na balonima na vruć zrak koji predstavljaju grupu A te klase ili balonima na plin, uključujući najmanje:
  - (1) 12 sati letačkog osposobljavanja s instruktorom;
  - (2) 10 napuhavanja, te 20 polijetanja i slijetanja; i
  - (3) jedan samostalan let pod nadzorom od najmanje 30 minuta.

BFCL.135 BPL – Polaganje ispita iz teorijskog znanja - Teorijsko znanje

- (a) Teorijsko znanje

Podnositelj zahtjeva za BPL mora dokazati nivo teorijskog znanja koji odgovara traženim privilegijama putem sljedećih ispita:

- (1) zajednički predmeti:
  - (i) Zrakoplovno pravo;
  - (ii) Ljudsko izvođenje;
  - (iii) Meteorologija;
  - (iv) Komunikacije; i
- (2) specifični predmeti u vezi sa balonima:
  - (i) Načela letenja;
  - (ii) Operativni postupci;
  - (iii) Izvođenje leta i planiranje leta;
  - (iv) Opšte znanje o zrakoplovima povezano s balonima; i
  - (v) Navigacija.
- (b) Odgovornosti podnositelja zahtjeva
  - (1) Podnositelj zahtjeva mora pristupiti čitavom setu ispita iz teorijskog znanja za BPL za koji je odgovoran isti nadležni organ.
  - (2) Podnositelj zahtjeva smije pristupiti ispitu iz teorijskog znanja samo ako ga preporuča ATO ili DTO odgovoran za njegovo osposobljavanje i to nakon što je završio odgovarajuće elemente kursa teorijskog osposobljavanja na zadovoljavajućem nivou.
  - (3) Preporuka ATO ili DTO važi 12 mjeseci. Ako podnositelj zahtjeva nije pristupio polaganju pismenog

ispita iz teorijskog znanja barem jedanput u tom periodu, potrebu za daljnjim osposobljavanjem određuje ATO ili DTO na osnovu potreba podnositelja zahtjeva.

- (c) Kriteriji za uspješno položen ispit

- (1) Prolaz na pismenom ispitu iz teorijskog znanja podnositelj zahtjeva postiže ako ima najmanje 75% bodova na tom ispitu. Nema kaznenih bodova.
- (2) Ako nije drugačije određeno u ovom aneksu, smatraće se da je podnositelj zahtjeva uspješno položio ispit iz teorijskog znanja za dozvolu pilota ako je uspješno položio sve propisane pismene ispite teorijskog znanja u roku od 18 mjeseci od kraja kalendarskog mjeseca u kojem je podnositelj zahtjeva prvi put pristupio polaganju ispita.
- (3) Ako podnositelj zahtjeva nije uspio položiti jedan od pismenih ispita iz teorijskog znanja u četiri pokušaja ili nije uspio položiti sve pismene ispite tokom perioda iz podtačke (2), podnositelj zahtjeva mora ponovo polagati sve pismene ispite iz teorijskog znanja.
- (4) Prije ponovnog polaganja ispita iz teorijskog znanja podnositelj zahtjeva mora obaviti dodatno osposobljavanje u ATO ili DTO. Obim i trajanje tog osposobljavanja određuju ATO ili DTO na osnovu potreba podnositelja zahtjeva.
- (d) Period važenja

Ispit iz teorijskog znanja važi 24 mjeseca od datuma uspješno položenog ispita iz teorijskog znanja, u skladu sa navedenim pod (c)(2).

BFCL.140 BPL – Priznavanje teorijskog znanja

Podnositeljima zahtjeva za izdavanje BPL priznaje se da ispunjavaju zahtjeve za teorijsko znanje za zajedničke predmete navedene u BFCL.135 BPL(a)(1):

- (a) ako imaju dozvolu u skladu sa relevantnim aneksom FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem ili relevantnim aneksom SFCL propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice; ili
- (b) ako su položili ispite iz teorijskog znanja za dozvolu kako je navedeno u tački (a), pod uvjetom da su to učinili u roku navedenom u BFCL.135(d).

BFCL.145 BPL – Ispit praktične osposobljenosti

- (a) Podnositelj zahtjeva za BPL mora polaganjem ispita praktične osposobljenosti dokazati sposobnost da obavlja, kao PIC na balonu, odgovarajuće procedure i manevre sa stručnošću koja odgovara traženim privilegijama.
- (b) Podnositelji zahtjeva ispit praktične osposobljenosti polažu na istoj klasi balona na kojoj su završili kurs osposobljavanja u skladu sa BFCL.130 te, u slučaju balona na vruć zrak, na balonu koji predstavlja grupu A te klase.
- (c) Kako bi pristupio ispitu praktične osposobljenosti za izdavanje BPL, podnositelj zahtjeva najprije mora položiti odgovarajući ispit iz teorijskog znanja.
- (d) Kriteriji za uspješno položen ispit:
  - (1) Ispit praktične osposobljenosti mora biti podijeljen u različite dijelove koji predstavljaju sve različite faze leta balona.
  - (2) Ako podnositelj zahtjeva ne položi bilo koju stavku nekog dijela, smatra se da nije položio cijeli dio. Ako podnositelj zahtjeva ne položi samo jedan dio, ponavlja samo taj dio. Ako podnositelj zahtjeva ne položi više od jednog dijela, ponovo mora pristupiti polaganju cijelog ispita.

- (3) Ako podnositelj zahtjeva mora ponoviti ispit u skladu sa stavom (2), pad bilo kojeg dijela, uključujući dijelova koje je položio u prethodnom pokušaju, znači da mora ponovno polagati cijeli ispit.
- (e) Ako podnositelj zahtjeva ne uspije položiti sve dijelove u dva pokušaja, mora proći dodatno praktično osposobljavanje.

BFCL.150 BPL - Proširenje privilegija na drugu klasu ili grupu balona

- (a) Privilegije BPL ograničene su na klasu balona na kojoj je polagan ispit praktične osposobljenosti iz BFCL.145 i, u slučaju balona na vruć zrak, balone grupe A te klase.
- (b) U slučaju balona na vruć zrak, privilegije BPL na zahtjev se proširuju na drugu grupu unutar klase balona na vruć zrak ako je pilot obavio najmanje:
- (1) dva leta osposobljavanja sa FI(B) na balonu odgovarajuće grupe;
  - (2) sljedeći broj sati leta kao PIC na balonima:
    - (i) najmanje 100 sati, ako se traže privilegije za grupu B balona;
    - (ii) najmanje 200 sati, ako se traže privilegije za grupu C balona;
    - (iii) najmanje 300 sati, ako se traže privilegije za grupu D balona;
- (c) osim klase miješanih balona, privilegije BPL proširuju se na drugu klasu balona ili, ako se traže privilegije za klasu balona na vruć zrak, na klasu A balona na vruć zrak, na osnovu zahtjeva ako je pilot obavio sljedeće za odgovarajuću klasu i grupu balona:
- (1) kurs osposobljavanja u ATO ili DTO, uključujući najmanje:
    - (i) pet letova osposobljavanja s instruktorom; ili
    - (ii) u slučaju proširenja sa balona na vruć zrak na zračne brodove na vruć zrak, pet sati letačkog osposobljavanja sa instruktorom; i
  - (2) ispit praktične osposobljenosti, tokom kojeg pilot FE(B) dokazuje da posjeduje odgovarajući nivo teorijskog znanja za drugu klasu u sljedećim predmetima:
    - (i) Načela letenja;
    - (ii) Operativni postupci;
    - (iii) Izvođenje leta i planiranje leta;
    - (iv) Opšte znanje o zrakoplovima s obzirom na klasu balona za koju je zatraženo proširenje privilegija.
- (d) Završetak osposobljavanja iz tačke (b)(1) i (c)(1) upisuje se u knjižicu letenja pilota, a potpisuje ga:
- (1) u slučaju iz tačke (b)(1) - instruktor odgovoran za letove osposobljavanja; a
  - (2) u slučaju iz tačke (c)(1) - rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO koji je odgovoran za osposobljavanje.

- (e) Nositelj BPL svojim se privilegijama u klasi miješanih balona koristi samo ako ima privilegije za klasu balona na vruć zrak i klasu balona na plin.

BFCL.160 BPL – Zahtjevi u pogledu nedavnog iskustva

- (a) Nositelj BPL koristi se privilegijama svoje dozvole samo ako u odgovarajućoj klasi balona obavi:
- (1) ili:
    - (i) najmanje šest sati leta kao PIC, uključujući deset polijetanja i slijetanja kao PIC ili s instruktorom ili samostalno pod nadzorom FI(B), tokom 24 mjeseca prije planiranog leta; i
    - (ii) najmanje jedan let osposobljavanja sa FI(B) tokom posljednjih 48 mjeseci prije planiranog leta; ili
  - (2) provjeru stručnosti u skladu s tačkom (c) tokom posljednja 24 mjeseca prije planiranog leta.

- (b) Osim zahtjeva iz tačke (a), ako je riječ o pilotu koji je kvalificiran za let na više od jedne klase balona, kako bi se koristio svojim privilegijama u drugoj klasi ili klasama balona, mora obaviti najmanje tri sata leta kao PIC ili s instruktorom ili samostalno pod nadzorom FI(B) na svakoj dodatnoj klasi balona tokom protekla 24 mjeseca.
- (c) Nositelj BPL koji ne ispunjava zahtjeve iz (a)(1) i, ako je primjenjivo (b) prije nego što se nastavi koristiti svojim privilegijama mora proći provjeru stručnosti sa FE(B) na balonu koji predstavlja odgovarajuću klasu.
- (d) Nakon što ispuni uvjete iz (a), (b) ili (c), u ovisnosti od slučaja, nositelj BPL s privilegijama za balone na vruć zrak smije se koristiti svojim privilegijama samo na balonima na vruć zrak koji predstavljaju:
  - (i) istu grupu balona na vruć zrak u kojoj je obavljen let osposobljavanja iz (a)(1)(ii) ili provjera stručnosti kako je utvrđeno u (c), u ovisnosti od slučaja, ili grupu s manjom kupolom; ili
  - (ii) grupu A balona na vruć zrak u slučajevima u kojima je pilot, u skladu s tačkom (b), obavio let osposobljavanja u skladu sa (a)(2) u klasi balona koja nije klasa balona na vruć zrak.
- (e) U knjižicu letenja pilota upisuje se da je pilot obavio letove s instruktorom, letove pod nadzorom i let osposobljavanja u skladu sa (a)(1) i (b), te provjeru stručnosti u skladu sa (c), a navedeno potpisuje odgovorni FI(B) u slučajevima iz (a)(1) i (b), odnosno odgovorni FE(B) u slučaju iz (c).
- (f) Smatra se da nositelj BPL koji ima privilegije za komercijalne operacije kako je navedeno u BFCL.215 Poddijela ADD ovog aneksa ispunjava zahtjeve:
  - (1) (a) i, ako je primjenjivo, (b) ako je obavio provjeru stručnosti u skladu sa BFCL.215(d)(2)(i) u odgovarajućoj klasi balona tokom protekla 24 mjeseca; ili
  - (2) (a)(1)(ii) ako je obavio let osposobljavanja kako je utvrđeno u BFCL.215(d)(2)(ii) u odgovarajućoj klasi balona.

U slučaju klase balona na vruć zrak primjenjuju se, u ovisnosti od klase balona upotrijebljenoj kako bi se ispunili zahtjevi iz (f)(1) ili (f)(2), ograničenja navedena pod (d) povezana s privilegijama upravljanja različitim klasama balona.

PODDIO ADD

DODATNA OVLAŠTENJA

BFCL.200 Ovlaštenja za let vezanim balonom na vruć zrak

- (a) Nositelj BPL smije provoditi letove vezanim balonom na vruć zrak samo ako ima ovlaštenje za let vezanim balonom na vruć zrak u skladu sa BFCL.200.
- (b) Kako bi podnio zahtjev za ovlaštenje za let vezanim balonom na vruć zrak, podnositelj zahtjeva mora:
  - (1) imati privilegije za klasu balona na vruć zrak;
  - (2) najprije obaviti najmanje dva leta osposobljavanja za let vezanim balonom na vruć zrak.
- (c) Završetak osposobljavanja za let vezanim balonom na vruć zrak upisuje se u knjižicu letenja, a navedeno potpisuje FI(B) odgovoran za osposobljavanje.
- (d) Pilot s ovlaštenjem za let vezanim balonom na vruć zrak svojim se privilegijama može koristiti samo ako je tokom 48 mjeseci koji prethode planiranom letu obavio najmanje jedan let vezanim balonom na vruć zrak ili, ako nije obavio takav let, ako je obavio let vezanim balonom na vruć zrak sa instruktorom ili samostalno pod nadzorom FI(B). Obavljanje leta sa instruktorom ili samostalno pod nadzorom upisuje se u knjižicu letenja pilota, a navedeno potpisuje FI(B).

BFCL.210 Ovlaštenje za noćno letenje

- (a) Nositelj BPL koristi se privilegijama svoje dozvole u uvjetima vizuelnog letenja (VFR) noću samo ako ima ovlaštenje za noćno letenje u skladu sa BFCL.210.
- (b) Podnositelj zahtjeva za ovlaštenje za noćno letenje mora obaviti najmanje dva jednosatna leta osposobljavanja noću.
- (c) Završetak osposobljavanja za noćno letenje upisuje se u knjižicu letenja, a navedeno potpisuje FI(B) odgovoran za osposobljavanje.

BFCL.215 Ovlaštenje za komercijalne operacije

- (a) Nositelj BPL koristi se privilegijama svoje dozvole tokom komercijalnih operacija balonom samo ako ima ovlaštenje za komercijalne operacije u skladu sa BFCL.215.
- (b) Podnositelj zahtjeva za ovlaštenje za komercijalne operacije mora:
  - (1) navršiti 18 godina;
  - (2) imati 50 sati provedenih na letu, te obaviti 50 polijetanja i slijetanja kao PIC na balonima;
  - (3) imati privilegije za klasu balona u kojoj će se koristiti privilegijama ovlaštenja za komercijalne operacije; i
  - (4) položiti ispit praktične osposobljenosti u odgovarajućoj klasi balona, tokom kojeg mora dokazati FE(B) da ima kompetencije potrebne za obavljanje komercijalnih operacija balonom.
- (c) Privilegije ovlaštenja za komercijalne operacije ograničene su na klasu balona na kojoj je obavljen ispit praktične sposobnosti u skladu sa (b)(3). Privilegije se na zahtjev proširuju na drugu klasu balona ako u toj drugoj klasi podnositelj zahtjeva ispunjava zahtjeve (b)(3) i (b)(4).
- (d) Pilot koji ima ovlaštenje za komercijalne operacije koristi se privilegijama tog ovlaštenja za komercijalni prijevoz putnika balonom samo ako je obavio:
  - (1) u periodu od 180 dana prije planiranog leta:
    - (i) najmanje tri leta balonima kao PIC, od kojih najmanje jedan na balonu odgovarajuće klase; ili
    - (ii) jedan let kao PIC na balonu odgovarajuće klase pod nadzorom FI(B) kvalificiranog u skladu sa BFCL.215; i
  - (2) u periodu od 24 mjeseca prije planiranog leta:
    - (i) provjeru stručnosti na balonu odgovarajuće klase, tokom koje FE(B) dokazuje da ima kompetencije potrebne za komercijalni prijevoz putnika balonom; ili
    - (ii) kurs za obnovu znanja u ATO ili DTO prilagođen kompetencijama potrebnima za komercijalne operacije balonom, uključujući najmanje šest sati teorijskog osposobljavanja i jedan let osposobljavanja na balonu odgovarajuće klase sa FI(B) kvalificiranim za komercijalne operacije balonom u skladu sa BFCL.215.
- (e) Kako bi zadržao privilegije ovlaštenja za komercijalne operacije balonom za sve klase balona, pilot koji ima ovlaštenje za komercijalne operacije sa privilegijama proširenima na više od jedne klase balona mora ispuniti zahtjeve navedene pod (d)(2) u najmanje jednoj klasi balona.
- (f) Pilot koji ispuni zahtjeve navedene pod (d) i ima ovlaštenje za komercijalne operacije za klasu balona na vruć zrak koristi se privilegijama tog ovlaštenja u klasi balona na vruć zrakom samo na balonima koji predstavljaju:
  - (i) istu grupu balona na vruć zrak u kojoj je obavljena provjera stručnosti u skladu sa (d)(2)(i) ili let osposobljavanja u skladu sa (d)(2)(ii) ili
  - (ii) grupu balona na vruć zrak s manjom kupolom.
- (g) U knjižicu letenja pilota upisuje se da je pilot obavio let pod nadzorom u skladu sa (d)(1)(ii) provjeru stručnosti u skladu

sa (d)(2)(i) i kurs za obnovu znanja u skladu sa (d)(2)(ii), a navedeno potpisuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO ili FI(B) ili FE(B) odgovoran za kurs osposobljavanja, nadzor ili provjeru stručnosti, u ovisnosti od slučaja.

- (h) Smatra se da pilot koji je završio provjeru stručnosti operatora u skladu sa BOP.ADD.315 Aneksa II ovog pravilnika ispunjava zahtjeve iz (d)(2)(i).

**PODDIO FI
INSTRUKTORI LETENJA
Odjeljak 1.**

Opšti zahtjevi**BFCL.300 Potvrde instruktora letenja – Uopšteno**

- (a) Uopšteno
Instruktor provodi letačko osposobljavanje na balonu samo ako:
  - (1) ima:
    - (i) BPL koji obuhvata privilegije, ovlaštenja i potvrde za koje će pružati letačko osposobljavanje; i
    - (ii) Potvrdu instruktora letenja balonom (FI(B)) koji odgovara osposobljavanju koje pruža, izdatu u skladu sa ovim poddijelom; i
  - (2) ovlašten je za obavljanje dužnosti PIC na balonu tokom letačkog osposobljavanja.
- (b) Osposobljavanje koje se pruža izvan državnog područja
  - (1) Odstupajući od tačke (a)(1), u slučaju letačkog osposobljavanja koje se pruža u okviru kursa osposobljavanja odobrenog u skladu sa ovim aneksom izvan državnog područja, nadležni organ izdaje potvrdu instruktora letenja podnositelju zahtjeva koji ima dozvolu pilota balona u skladu sa Aneksom 1. Čikaške konvencije ako podnositelj zahtjeva:
    - (i) ima barem dozvolu koja uključuje, u ovisnosti od slučaja, privilegije, ovlaštenja ili potvrde ekvivalentne onima za koje je ovlašten provoditi osposobljavanje;
    - (ii) ispunjava zahtjeve utvrđene u ovom poddijelu za izdavanje potvrde FI(B) s odgovarajućim privilegijama instruktora; i
    - (iii) dokaže nadležnom organu odgovarajući nivo poznavanja zrakoplovnih propisa o sigurnosti kako bi se mogao koristiti svojim privilegijama instruktora u skladu sa ovim aneksom.
  - (2) Potvrda se ograničava na provođenje odobrenog letačkog osposobljavanja:
    - (i) izvan državnih područja; i
    - (ii) učenicima pilotima koji imaju dovoljno znanje jezika na kojem se provodi letačko osposobljavanje.

Odjeljak 2.**Potvrda instruktora letenja za balone – FI(B)****BFCL.315 Potvrda FI(B) – Privilegije i uvjeti**

- (a) Pod uvjetom da podnositelji zahtjeva ispunjavaju zahtjeve iz BFCL.320 i uvjete u nastavku, potvrda FI(B) izdaje se s privilegijama za provođenje letačkog osposobljavanja za:
  - (1) BPL;
  - (2) proširenje privilegije na druge klase i grupe balona pod uvjetom da podnositelj zahtjeva obavi barem 15 sati provedenih na letu kao PIC u svakoj odgovarajućoj klasi;
  - (3) ovlaštenje za noćno letenje ili ovlaštenje za let vezanim balonom, pod uvjetom da je podnositelj zahtjeva prošao odgovarajuće osposobljavanje za pružanje

- osposobljavanja za odgovarajuće ovlaštenje u ATO ili DTO; i
- (4) potvrda FI(B), pod uvjetom da je podnositelj zahtjeva:
- (i) obavio najmanje 50 sati letačkog osposobljavanja na balonima; i
  - (ii) u skladu s postupcima koje je nadležni organ predvidio za tu svrhu, obavio najmanje jedan sat letačkog osposobljavanja za potvrdu FI(B) pod nadzorom FI(B) kvalificiranog u skladu sa ovom podtačkom kojeg imenuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO, uz uvjet da taj FI(B) smatra da je podnositelj zahtjeva na tom letačkom osposobljavanju zadovoljio.
- (b) Privilegije navedene pod (a) uključuju privilegije za provođenje letačkog osposobljavanja za:
- (1) izdavanje odgovarajuće dozvole, privilegija, ovlaštenja ili potvrde; i
  - (2) produžavanje, obnavljanje ili usklađenost sa odgovarajućim zahtjevima u pogledu nedavnog iskustva iz ovog aneksa, u ovisnosti od slučaja.

BFCL.320 FI(B) — Preduvjeti i zahtjevi

Podnositelj zahtjeva za potvrdu FI(B):

- (a) ima najmanje 18 godina,
- (b) ispunjava zahtjeve iz BFCL.300(a)(1)(i) i (a)(2);
- (c) imati 75 sati provedenih na letu na balonu kao PIC;
- (d) završiti kurs osposobljavanja za instruktora u skladu sa BFCL.330 u ATO ili DTO; i
- (e) položiti procjenu stručnosti u skladu sa BFCL.345.

BFCL.325 FI(B) Kompetencije i procjena za FI(B)

Podnositelj zahtjeva za potvrdu FI(B) moraju biti osposobljeni kako bi bili kompetentni za:

- (a) pripremanje resursa;
- (b) stvaranje atmosfere pogodne za učenje;
- (c) prezentaciju znanja;
- (d) integriranje upravljanja prijetnjom i greškom (TEM) i upravljanja resursima posade (CRM);
- (e) upravljanje vremenskim rasporedom kako bi se postigli ciljevi osposobljavanja;
- (f) olakšavanje učenja;
- (g) procjenjivanje učinka učenika;
- (h) praćenje i ocjenjivanje napretka;
- (i) ocjenjivanje satova osposobljavanja; i
- (j) izvještavanje o rezultatima.

BFCL.330 FI(B) – Kurs osposobljavanja

- (a) Podnositelj zahtjeva za potvrdu FI(B) najprije moraju položiti poseban prijemni ispit u ATO ili DTO u roku od 12 mjeseci prije početka kursa osposobljavanja radi procjene sposobnosti da pohađaju kurs.
- (b) Kurs osposobljavanja za FI(B) mora obuhvatati barem:
  - (1) elemente navedene u BFCL.325;
  - (2) 25 sati podučavanja i učenja;
  - (3) 12 sati teorijskog osposobljavanja, uključujući testove napretka; i
  - (4) tri sata letačkog osposobljavanja, uključujući tri polijetanja i slijetanja.
- (c) Podnositeljima zahtjeva, koji već imaju potvrdu instruktora u skladu sa relevantnim aneksom SFCL propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice ili relevantnim aneksom FCL propisa kojim se utvrđuju dozvole letačkog osoblja, priznaje se da u potpunosti ispunjavaju zahtjeve navedene pod (b)(2).

BFCL.345 FI(B) – Procjena stručnosti

- (a) Podnositelj zahtjeva za izdavanje potvrde FI(B) moraju položiti procjenu stručnosti na balonu kako bi ispitivaču kvalificiranom u skladu sa BFCL.415(c) dokazali svoju sposobnost osposobljavanja učenika pilota do nivoa potrebnog za izdavanje BPL.
- (b) Ta procjena mora obuhvatati:
  - (1) dokazivanje kompetencija opisanih u BFCL.325 prije leta, poslije leta i tokom teorijskog osposobljavanja;
  - (2) usmeno ispitivanje teorijskog znanja na zemlji, brifinge prije i poslije leta, te demonstraciju u letu u odgovarajućoj klasi balona;
  - (3) odgovarajuće vježbe za procjenu instruktorskih kompetencija.

BFCL.360 Potvrda FI(B) – Zahtjevi u pogledu nedavnog iskustva

- (a) Nositelj potvrde FI(B) smije se koristiti privilegijama svoje dozvole samo ako je završio:
  - (1) tokom tri godine prije planiranog korištenja privilegijama:
    - (i) osposobljavanje za obnovu instruktorskog znanja u ATO ili DTO ili kod ovlaštenog organa, tokom čega je nositelj pohađao teorijsko osposobljavanje radi obnove i ažuriranja odgovarajućeg znanja za instruktore letenja balonom;
    - (ii) najmanje šest sati letačkog osposobljavanja na balonima kao FI(B); i
  - (2) tokom proteklih devet godina i u skladu s postupcima koje je nadležni organ uspostavio za tu svrhu, jedan let osposobljavanja za letenje na balonu kao FI(B) pod nadzorom FI(B) kvalificiranog u skladu sa BFCL.315(a)(4) kojeg imenuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO, uz uvjet da taj FI(B) smatra da je nositelj potvrde na tom letu osposobljavanja zadovoljio.
- (b) Sati letenja kao FE(B) tokom ispita praktične sposobnosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti u potpunosti se priznaju u smislu zahtjeva iz (a)(1)(ii).
- (c) Ako FI(B) koji nadzire let u skladu sa (a)(2) ne smatra da je nositelj potvrde FI(B) zadovoljio na letu osposobljavanja, taj se nositelj potvrde ne može koristiti privilegijama potvrde FI(B) dok ne položi procjenu stručnosti u skladu sa BFCL.345.
- (d) Kako bi se nositelj potvrde FI(B), koji ne ispunjava sve zahtjeve iz (a), mogao nastaviti koristiti privilegijama potvrde FI(B), mora ispunjavati zahtjeve navedene pod (a)(1)(i) i BFCL.345.

PODDIO FE

ISPITIVAČI U LETU

Odjeljak 1.

Opšti zahtjevi

BFCL.400 Potvrde ispitivača za balone

- (a) Uopšteno
Ispitivač provodi samo ispite praktične sposobnosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti u skladu sa ovim aneksom ako je:
  - (1) nositelj:
    - (i) BPL, uključujući privilegije, ovlaštenja i potvrde za koje je ovlašten provoditi ispite praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti, te privilegija osposobljavanja za njih;
    - (ii) potvrde FE(B), uključujući privilegije koje odgovaraju ispitu praktične osposobljenosti,

- provjeri stručnosti ili procjeni stručnosti koji se provode, koja je izdata u skladu sa ovim poddijelom;
- (2) ovlašten za obavljanje dužnosti PIC na balonu tokom ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti.
- (b) Ispitivanja izvan državnog područja BiH
- (1) Odstupajući od tačke (a)(1) u slučaju ispita praktične osposobljenosti i provjera stručnosti koji se provode izvan državnog područja BiH, nadležni organ izdaje potvrdu ispitivača podnositelju zahtjeva koji ima dozvolu pilota balona koja je u skladu sa Aneksom 1. Čikaške konvencije, ako podnositelj zahtjeva:
- (i) ima barem dozvolu koja uključuje, u ovisnosti od slučaja, privilegije, ovlaštenja ili potvrde ekvivalentne onima za koje je ovlašten provoditi ispit praktične osposobljenosti ili provjeru stručnosti;
- (ii) ispunjava zahtjeve utvrđene u ovom poddijelu za izdavanje odgovarajuće potvrde ispitivača;
- (iii) dokaže nadležnom organu odgovarajući nivo poznavanja zrakoplovnih propisa o sigurnosti kako bi se mogao koristiti svojim privilegijama ispitivača u skladu sa ovim aneksom.
- (2) Potvrda navedena pod (1) ograničena je na provođenje ispita praktične osposobljenosti i provjera stručnosti:
- (i) izvan državnog područja BiH; i
- (ii) pilota koji dovoljno poznaju jezik na kojem se provjera provodi.

BFCL.405 Ograničenje privilegija u slučaju postojećih interesa

Ispitivač za balone ne provodi:

- (a) ispite praktične osposobljenosti ili procjene stručnosti za izdavanje dozvole, ovlaštenja ili potvrde podnositeljima zahtjeva kojima je pružio više od 50% propisanog letačkog osposobljavanja za dozvolu, ovlaštenje ili potvrdu za koje se provodi ispit praktične osposobljenosti ili procjena stručnosti; ili
- (b) ispite praktične osposobljenosti ili procjene stručnosti ako smatraju da bi njihova objektivnost mogla biti upitna.

BFCL.410 Provođenje ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti i procjena stručnosti

- (a) Prilikom provođenja ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti i procjena stručnosti, ispitivač za balone mora:
- (1) pobrinuti se da ne postoje jezičke prepreke za komunikaciju s podnositeljem zahtjeva;
- (2) potvrditi da podnositelj zahtjeva ispunjava sve zahtjeve povezane s kvalifikacijama, osposobljavanjem i iskustvom iz ovog aneksa za sticanje, produžavanje ili obnavljanje dozvole, privilegija, ovlaštenja ili potvrde za koje se ispit praktične osposobljenosti, provjera stručnosti ili procjena stručnosti provodi; i
- (3) upoznati podnositelja zahtjeva s posljedicama pružanja nepotpunih, netačnih ili neistinitih informacija povezanih s njegovim osposobljavanjem i letačkim iskustvom.
- (b) Nakon ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti, ispitivač za balone mora:
- (1) obavijestiti podnositelja zahtjeva o rezultatu ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti;
- (2) u slučaju uspješno položene procjene stručnosti, za produžavanje ili obnavljanje dozvole unijeti novi

- datum isteka važenja u dozvolu ili potvrdu podnositelja zahtjeva, ako ga je za to posebno ovlastio nadležni organ odgovoran za dozvolu podnositelja zahtjeva;
- (3) podnositelju zahtjeva dati potpisan izvještaj sa ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti i bez neopravdanog odlaganja predati kopije izvještaja nadležnom organu odgovornom za dozvolu podnositelja zahtjeva i nadležnom organu koji je izdao potvrdu ispitivača. Izvještaj mora sadržavati:
- (i) izjavu da je ispitivač za balone od podnositelja zahtjeva primio informacije o njegovom iskustvu i osposobljavanju te potvrdio da su to iskustvo i osposobljavanje u skladu sa odgovarajućim zahtjevima iz ovog aneksa;
- (ii) potvrdu da su svi zahtijevani manevri i vježbe provedeni te informacije o usmenom ispitu iz teorijskog znanja, ako je to primjenjivo. Ako podnositelj zahtjeva nije uspješno položio neki dio, ispitivač mora zapisati razloge za donošenje takve procjene;
- (iii) rezultat ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti i procjene stručnosti;
- (iv) izjavu da je ispitivač za balone pregledao i primijenio propise, procedure i zahtjeve nadležnog organa podnositelja zahtjeva ako organ nadležan za dozvolu podnositelja zahtjeva nije isti organ koji je izdao potvrdu ispitivaču;
- (v) kopiju potvrde ispitivača za balone u kojem je naveden obim njegovih/njenih privilegija u svojstvu ispitivača za balone u pogledu provođenja ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti podnositelja zahtjeva za kojeg nadležni organ nije isti organ koji je izdao potvrdu ispitivaču.
- (c) Ispitivač za balone mora pet godina čuvati zapise koji sadrže sve detalje ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti i procjene stručnosti koje je proveo, te njihove rezultate.
- (d) Na zahtjev nadležnog organa koji je odgovoran za izdavanje potvrde ispitivača za balone ili nadležnog organa odgovornog za izdavanje dozvole podnositelja zahtjeva, ispitivač za balone mora predati sve zapise i izvještaje, te sve druge informacije koje se zahtijevaju u svrhu aktivnosti nadzora.

Odjeljak 2.

Potvrda ispitivača u letu za balone – FE(B)

BFCL.415 Potvrda FE(B) – Privilegije i uvjeti

Pod uvjetom da podnositelj zahtjeva ispunjava zahtjeve iz BFCL.420 i uvjete koji slijede, potvrda FE(B) izdaje se na onovu zahtjeva s privilegijama za provođenje:

- (a) ispita praktične osposobljenosti i provjera stručnosti za BPL i ispita praktične osposobljenosti za proširenje privilegija na drugu klasu balona, pod uvjetom da je podnositelj zahtjeva obavio 250 sati provedenih na letu kao pilot na balonima, uključujući 50 sati letačkog osposobljavanja koje obuhvata cijeli nastavni plan kursa za osposobljavanje za dobijanje BPL;
- (b) ispita praktične osposobljenosti i provjera stručnosti za ovlaštenje za komercijalne operacije u skladu sa BFCL.215, pod uvjetom da podnositelj zahtjeva ispunjava uvjete povezane s iskustvom navedenim pod (a) i da je prošao odgovarajuće osposobljavanje tokom

standardizacijskog kursa za ispitivače u skladu sa BFCL.430;

- (c) procjene stručnosti za izdavanje potvrde FI(B), pod uvjetom da je podnositelj zahtjeva:
- (1) obavio 350 sati provedenih na letu kao pilot na balonima, uključujući pet sati osposobljavanja podnositelja zahtjeva za potvrdu FI(B);
  - (2) prošao odgovarajuće osposobljavanje tokom standardizacijskog kursa za ispitivače u skladu sa BFCL.430.

BFCL.420 Potvrda FE(B) – Preduvjeti i zahtjevi

Podnositelj zahtjeva za potvrdu FE(B) mora:

- (a) ispunjavati zahtjeve iz BFCL.400(a)(1)(i) i (a)(2);
- (b) završiti standardizacijski kurs za FE(B) u skladu sa BFCL.430;
- (c) završiti procjenu stručnosti u skladu sa BFCL.445.
- (d) dokazati prijašnje radno iskustvo povezano s privilegijama potvrde FE(B); i
- (e) dokazati da mu nisu izrečene sankcije, uključujući privremeno oduzimanje, ograničenje ili trajno oduzimanje neke od dozvola, ovlaštenja ili potvrda izdatih u skladu sa ovim aneksom, relevantnim aneksom FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili relevantnim aneksom SFCL propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice zbog nesuklađenosti s pravilima i propisima koje donosi BHDCA tokom zadnje tri godine.

BFCL.430 Potvrda FE(B) – Standardizacijski kurs

- (a) Podnositelji zahtjeva za FE(B) moraju pohađati standardizacijski kurs koji pruža ili nadležni organ ili ATO ili DTO i koji odobri taj nadležni organ.
- (b) Standardizacijski kurs prilagođava se zahtjevanim privilegijama ispitivača u letu za balone i sastoji se od teorijskog i praktičnog osposobljavanja, što uključuje barem:
  - (1) provođenje najmanje jednog ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti za BPL ili odgovarajuća ovlaštenja ili potvrde;
  - (2) osposobljavanje o primjenjivim zahtjevima iz ovog aneksa i primjenjivim zahtjevima letačkih operacija, provođenje ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti i procjena stručnosti, te njihovo dokumentiranje i izvještavanje o njima;
  - (3) briefing o:
    - (i) propisima i procedurama;
    - (ii) zahtjevima za zaštitu ličnih podataka;
    - (iii) odgovornosti ispitivača;
    - (iv) osiguranju ispitivača od nesreće;
    - (v) naknadama; i
    - (vi) informacijama o načinu pristupa informacijama iz alineje od prve do pete pri provođenju ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti podnositelja zahtjeva čiji nadležni organ nije isti organ koji je izdao potvrdu ispitivaču.
- (c) Nositelj potvrde FE(B) ne smije provoditi ispite praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti podnositelja zahtjeva za koje nadležni organ nije isti kao onaj koji je izdao potvrdu ispitivača, osim ako pregleda najnovije dostupne informacije o odgovarajućim procedurama nadležnog organa podnositelja zahtjeva.

BFCL.445 Potvrda FE(B) – Procjena stručnosti

Podnositelji zahtjeva za prvo sticanje potvrde FE(B) moraju dokazati svoje kompetencije FE(B) inspektoru nadležnog organa ili starijem ispitivaču koje je za to posebno ovlastio nadležni organ odgovoran za potvrdu FE(B). Pri procjeni stručnosti, podnositelj zahtjeva provodi ispit praktične osposobljenosti, provjeru stručnosti ili procjenu stručnosti, uključujući briefing, provođenje ispita praktične sposobnosti, provjeru stručnosti ili procjenu stručnosti te procjenu osobe koja polaže ispit, provjeru ili procjenu, poslijeljetno uputstvo (debriefing) i sastavljanje dokumentacije.

BFCL.460 Potvrda FE(B) – Važenje, produžavanje i obnavljanje

- (a) Potvrda FE(B) važi pet godina.
- (b) Potvrda FE(B) produžava se ako je nositelj:
  - (1) tokom perioda važenja potvrde FE(B) završio kurs za obnovu znanja ispitivača, koji pruža nadležni organ ili ATO ili DTO i koji je odobrio nadležni organ, tokom kojeg nositelj pohađa teorijsko osposobljavanje radi obnove i ažuriranja odgovarajućeg znanja za ispitivače za balone; i
  - (2) tokom 24 mjeseca prije isteka važenja potvrde proveo jedan ispit praktične osposobljenosti, jednu provjeru stručnosti ili procjenu stručnosti pod nadzorom inspektora nadležnog organa ili ispitivača kojeg je za to posebno ovlastio nadležni organ odgovoran za potvrdu FE(B), uz uvjet da taj inspektor ili ispitivač smatra da je nositelj potvrde na tom ispitu, provjeri, odnosno procjeni, zadovoljio.
- (c) Nositelju potvrde FE(B), koji ima i potvrdu ispitivača ili više njih za druge kategorije zrakoplova u skladu s relevantnim aneksom FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili relevantnim aneksom SFCL propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice, mogu se, u dogovoru s nadležnim organom, zajedno produžiti sve potvrde ispitivača.
- (d) Ako je potvrda FE(B) istekla, njen nositelj mora ispuniti zahtjeve iz (b)(1) i BFCL.445 prije nego što se nastavi koristiti privilegijama potvrde FE(B).
- (e) Potvrda FE(B) može se produžiti ili obnoviti samo ako podnositelj zahtjeva dokaže da kontinuirano ispunjava zahtjeve navedene pod BFCL.410 i zahtjeve navedene pod BFCL.420(d) i (e).

